

ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ И МЕДИУМИТЕ

Прирачник

Дирекција за
заштита на
личните податоци

Проектот е финансиран од Европска Унија

Проектот се спроведува од Altair Asesores SL и Hulla & Co Human Dynamics KG

ЗАШТИТА НА ЛИЧНИТЕ ПОДАТОЦИ И МЕДИУМИТЕ

Прирачник

Заштита на личните податоци и медиумите

Издавач

Дирекција за заштита на личните податоци

Автор

д-р Наташа Пирц Мусар

Превод

Конгресен Сервисен Центар - Скопје

Дизајн

Владо Фиданоски

Печат

Графосервис

Тираж

400 примероци

Овој прирачник е изработен во рамки на проектот „Заштита на личните податоци и медиумите“ EuropeAid/132633/C/SER/multi со референтен број IPA TAIB 2012/9.11/LOT7/15 и договор број 12-6340/1, финансиран од Европската Унија преку ИПА ТАИБ 2012 програмата и спроведен од Altair Asesores SL од Шпанија, во соработка со Nulla & Co Human Dynamics KG од Австрија. Ставовите и мислењата наведени во овој прирачник во ниеден случај не ги пренесуваат ставовите на Европската Унија

Содржина

Вовед.....	5
Некои општи прашања во врска со заштитата на човековите права.....	7
Правни основи на заштитата на човековите права во Република Македонија.....	7
Право на приватност.....	8
Право на заштита на личните податоци.....	15
Право на слобода на изразување и информирање.....	17
Судир на интереси при остварување на индивидуалните човекови права.....	18
Прашања кои се однесуваат на Правото на приватност и Лични податоци и Правото на слобода на изразување.....	20
Дали важат и се применуваат истите стандарди за ограничување на правото на слобода на изразување и информирање во однос на сите?.....	20
Како треба/се обврзани да известуваат медиумите?.....	22
Надлежности на Дирекцијата за заштита на личните податоци.....	23
Пракса на Дирекцијата за заштита на личните податоци.....	25
Прашања кои се однесуваат на објавување на лични податоци.....	28
Што е личен податок и која е разликата помеѓу идентификувано лице и лице кое може да се идентификува?.....	28
Дали Законот за заштита на личните податоци дозволува објавување на лични податоци и кога?.....	29
Каква е постапката за добивање согласност од лицето на кое се однесуваат личните податоци?.....	30
Кои закони/акти претставуваат правна основа за објавување на лични податоци?.....	31
Што велат различните Кодекси за пракса на новинарите во врска со заштитата на личните податоци од страна на медиумите?.....	31
Кои се процедуралните гаранции во врска со заштитата на личните податоци согласно барањата на ЕЧП?.....	33
Права на субјектот на лични податоци.....	35
Медиумите како Обработувачи на лични податоци – Надлежности на ДЗЛП.....	39
Обврска на медиумите да се придржуваат кон одредбите од Законот за заштита на личните податоци.....	39
Медиумско објавување на лични податоци во врска со судски постапки.....	42
Дали е дозволено објавување на документ што е издаден од орган за спроведување на законот?.....	42
Дали е дозволено објавување на извештаи од аутопсија на жртвите?.....	44
Дали е дозволено објавување на фотокопија од лична карта на осомничен?.....	45
Прашања што се однесуваат на медиумско објавување на лични податоци за вработени лица.....	46
Дали е дозволено објавување на лични податоци на вработените во приватниот сектор?.....	46
Кои лични податоци за државните службеници е дозволено да се објавуваат?.....	47
Објавување на снимки и фотографии во врска со лични податоци.....	48
Дали е неопходно да се добие согласност од поединецот пред да се објави во медиумите негова/нејзина фотографија или видео снимка/снимка на гласот?.....	48
Објавување на лични податоци што е резултат на анализа на објавени податоци.....	51
Дали е дозволено објавување на листата на 100-те најбогати Македонци?.....	51
Опсег на изворите кои можат да ги снабдуваат медиумите со лични податоци.....	52
Дали општината може да ги снабдува медиумите со личните податоци содржани во граѓанска иницијатива за повикување на референдум?.....	52
Дозволено ли е болница/здравствена установа да ги снабдува медиумите со податоци за здравствен статус на пациенти?.....	52
Дозволено ли е медиумите да ги објавуваат имињата и презимињата на учениците од документ за родителска поддршка на наставник?.....	53
Технички и организациски мерки за заштита на лични податоци.....	54
Технички и организациски мерки за заштита на лични податоци од страна медиумите.....	55
Заклучок.....	57

Целта на овој Прирачник е да се појасни значењето на човековите права и нивната заштита, како и на јасен, разбирлив и корисен начин, да се дадат одговори на најчесто поставуваните прашања во врска со заштитата на личните податоци и за одговорноста на оние кои ги контролираат личните податоци, заедно со оние кои го изразуваат нивното мислење во јавност и се овластени да даваат информации. Прирачникот е особено корисен за новинарите, сопствениците на медиуми и поединци чии лични податоци се (зло)употребуваат од страна на медиумите.

Вовед

Полето на човековите права и основни слободи бележи интензивен развој уште од 17тиот век, но сепак, доживува своевидна експанзија од крајот на Втората светска војна, во време кога разни меѓународни организации се трудат да го промовираат уважувањето и придржувањето до - преку усвојување на законски одредби - различните аспекти на правата на индивидуата. Притоа, државите се обврзале да ги почитуваат правата на поединецот, на таков начин што властите се оневозможени неоправдано да посегнуваат кон/врз тие права како што се правото на живот, слобода, приватност и право на сопственост. Понатаму, правата на човекот треба, исто така, да бидат заштитени од вмешување и вознемирување од други лица, а особено од замав на центри на концентрација на моќ, како што се компаниите и организациите, вклучително и медиумите.

Во Република Македонија, заштитата на човековите права е обезбедена на различни правни нивоа, од страна на јавната власт како и од страна на кривичниот и граѓанскиот судски систем. Основната заштита на ниво на државни органи е обезбедена преку почитување и придржување кон Уставот на Република Македонија, како и преку прифатените глобални меѓународни договори на Организацијата на Обединетите Нации (ООН) и на регионално ниво, и оние во Европа, особено меѓународните акти на Советот на Европа. Согласно одредбите на Кривичниот Законик, правна заштита обезбедува државата, која, во интерес на јавноста утврдува низа санкции за сторени кривични дела, па дури се казнува и обид за извршување на кривично дело. Граѓанското право пак, ги штити интересите на поединецот и има за цел да обезбеди баланс помеѓу личните интереси и интересите на другите. Тоа ја зема предвид причината во конкретниот случај како и вината на вклучените; казните се претежно од финансиска природа и санкциите зависат од последиците што ги предизвикало стореното кривично дело, односно од предизвиканата штета или придобивките стекнати од сторување на делото. Забрана на активности е оправдана само кога сеуште е можно да се спречат или ублажат штетните последици од таквите постапки.

Некои општи прашања во врска со заштитата на човековите права

Правни основи на заштитата на човековите права во Република Македонија

Заштитата на човековите права е загарантирана со Уставот на Република Македонија, каде што се поставени основите на човековите права и општите правила за нивна заштита. Покрај останатите меѓународни акти, ратификувани од страна на Република Македонија, кои врз основа на член 118 од Уставот се дел од внатрешниот правен поредок, од особено значење се следните акти:

- Договори на ООН, имено: Универзалната Декларација за човековите права, Меѓународниот Пакт за граѓански и политички права и Меѓународниот Пакт за економски, социјални и културни права (Службен весник на Социјалистичка Федеративна Република Југославија, бр. 7/71), додека во областа на заштитата на личните податоци, се применува Прирачникот/Упатствата на Генералното Собрание на ООН од 1990 година за компјутеризирани датотеки со лични податоци;
- Што се однесува до Европските договори, особено значајна е Европската Конвенција за заштита на човековите права и Основните слободи (ЕКЧП), како и Конвенцијата за заштита на лица во однос на автоматска обработка на лични податоци (ЕСПЧПД - Договорот 108), како и Препораките на Советот на Европа (CoE).

Во погоренаведените меѓународни акти, индивидуалните права и слободи се опишани на општ начин. Широките и нејасни дефиниции може да доведат до одредени сомневања или двоумења при нивното толкување, бидејќи одредбите имаат тенденција само да утврдат одредени насоки за имплементација на правните стандарди.

Притоа, можно е попрецизно да се пропише начинот на остварување и заштита преку законските одредби. Следствено, Собранието на Република Македонија има донесено повеќе акти и прописи за попрецизна регулација. Помеѓу останатите, за особено релевантни се сметаат:

- Кривичниот Законик, со кој се дефинираат одделните кривични дела и се предвидуваат казни;
- Граѓанскиот Законик, со кој се утврдуваат општите правила за надомест на штета, како и за недозволено/незаконско стекнување;
- Законот за заштита на личните податоци (ЗЗЛП), со кој се одредува што се смета за личен податок, кој може да ги контролира таквите податоци, како и спречување на незаконско вмешување во приватноста и достоинството на поединецот при обработка на лични податоци;

- Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, кој ги уредува условите, начинот и постапката за остварување на правото на слободен пристап до информации од јавен карактер со кои располагаат органите на државната управа и други органи и институции основани со закон;
- Законот за медиуми, кој ги утврдува правата, обврските и одговорностите на правните лица и поединците, како и јавниот интерес во областа на медиумите. Можностите да дојде до критични ситуации кои би можеле да бидат предизвикани со широко спроведување на правото на слобода на изразување се намалуваат со попрецизно дефинирање на правото на исправка и одговор на објавените информации, кое им се гарантира на засегнатите лица со член 16 од Уставот.

При одлучување во поединечни случаи, примената на правилата честопати се дополнува со судската пракса. Во такви случаи, од особена важност е судската пракса на Европскиот суд за човекови права (ЕСЧП), кој ја толкува и применува Европската Конвенција за човекови права (ЕКЧП).

Право на приватност

Правото на приватност, како основно човеково право, е заштитено со членот 25 од Уставот на Република Македонија, со кој се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот/нејзиниот личен и семеен живот, и на неговото/нејзиното достоинство и углед. Притоа, поимот „право на приватност“ е широк и дефиниран во општа смисла. Оттука, јуриспруденцијата (судската пракса) на ЕСЧП и на македонските судови е мошне важна; имено, судовите го испитуваат секој случај поединечно, и притоа настојуваат да го дефинираат опсегот на правото на приватност при сослушување во дадениот случај. „Приватен живот“ често се дефинира како право над оној дел од животот кој што не е посветен на јавноста, и во однос на кој, по правило, трети лица не уживаат пристап. Значењето на ова право се состои во тоа дека секој поединец може да го живее својот живот во согласност со неговите или нејзините сопствени желби и заштитено од очите на јавноста. До одреден степен, правото на иницирање комуникација и развивање на односи вообичаено се придодава на тајноста и интимноста, бидејќи само така е возможно еден човек да го реализира својот раст и развој, како и да ја оствари својата индивидуалност во согласност со неговите/нејзините желби.

Исто така, битно е да се спомене ограничувањето што произлегува од членот 54, кој пропишува дека човековите права и основните слободи предвидени со Уставот може, по исклучок, да бидат суспендирани или ограничени за време на воена или вонредна состојба.

Одредбата од членот 8 од ЕКЧП е исто така важна, каде во ставот 1 се утврдува дека секој го ужива правото на почитување на приватниот и семејниот живот, домот и кореспонденцијата; ставот 2 пак, ги пропишува околностите кога јавната власт може да се вмеша во остварување на ова право, имено:

- Доколку таквото вмешување е во согласност со закон;
- и ако тоа е неопходно во едно демократско општество во интерес на националната безбедност, јавната сигурност или економската благосостојба на земјата, за спречување на нереди или криминал, за заштита на здравјето или моралот, или за заштита на правата и слободите на другите.

Според судската пракса на ЕСЧП, вмешувањето е во согласност со закон, доколку е засновано на одредба од националното законодавство што поседува одредени квалификации/карактеристики. Законот мора да биде „достапен за засегнатите лица и неговите ефекти да бидат предвидливи“.¹ Правилото е предвидливо „доколку е формулирано со доволна прецизност за да овозможи на кој било/секој поединец – доколку е потребно со соодветен совет – да го прилагоди своето однесување“.² „Степенот на прецизност што го бара „законот“ ќе зависи од конкретниот предмет/тема на интерес“.³

Во *Rotaru v. Romania*,⁴ ЕСЧП утврдил повреда на член 8 од ЕКЧП бидејќи романскиот закон дозволува собирање, евидентирање и архивирање во тајни документи на информации кои влијаат на националната безбедност без утврдување на ограничувања за извршување на тие овластувања, што останува во дискреционо овластување на властите. На пример, домашното право не го дефинира видот на информации кои што би можеле да се обработуваат, категориите на лица во однос на кои може да се преземат мерки за надзор, околностите во кои може да се преземат такви мерки или процедурата што треба да се следи. Поради посочените недостатоци, Судот заклучил дека домашното право не е во согласност со барањето за предвидливост согласно член 8 од ЕКЧП и дека посочениот член од Конвенцијата бил повреден во конкретниот случај.

¹ ECtHR, *Amann v. Switzerland* [GC], No. 27798/95, 16 February 2000, para. 50; видете, исто така ECtHR, *Kopp v. Switzerland*, No. 23224/94, 25 March 1998, para. 55 и ECtHR, *Iordachi and Others v. Moldova*, No. 25198/02, 10 February 2009, para. 50.

² ECtHR, *Amann v. Switzerland* [GC], No. 27798/95, 16 February 2000, para. 56; видете, исто така ECtHR, *Malone v. the United Kingdom*, No. 8691/79, 2 August 1984, para. 66; ECtHR, *Silver and Others v. the United Kingdom*, Nos. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 25 March 1983, para. 88.

³ ECtHR, *The Sunday Times v. the United Kingdom*, No. 6538/74, 26 April 1979, para. 49; видете, исто така ECtHR, *Silver and Others v. the United Kingdom*, Nos. 5947/72, 6205/73, 7052/75, 7061/75, 7107/75, 7113/75, 25 March 1983, para. 88.

⁴ ECtHR, *Rotaru v. Romania* [GC], No. 28341/95, 4 May 2000, para. 57; видете, исто така ECtHR, *Association for European Integration and Human Rights and Ekimdzhiev v. Bulgaria*, No. 62540/00, 28 June 2007; ECtHR, *Shimovolos v. Russia*, No. 30194/09, 21 June 2011; and ECtHR, *Vetter v. France*, No. 59842/00, 31 May 2005.

Друг пример: во *Taylor-Sabori v. the United Kingdom*,⁵ подносителот на барањето бил цел на следење од страна на полицијата. Користејќи „клон“ на пејџерот на подносителот на барањето, полицијата можела да ги пресретне пораките што биле испраќани до него. Потоа подносителот на барањето бил уапсен и обвинет за заговор за снабдување со контролирана дрога. Дел од случајот на обвинителството против него се засновал на паралелни пишани белешки на пораките од пејџерот, кои биле препишани од страна на полицијата. Сепак, во време на судењето, во британскиот закон не постоела одредба за регулирање на пресретнувањето на комуникациите кои се одвиваат преку приватни телекомуникациски системи. Според тоа, попречувањето/мешањето во неговите права, не било „во согласност со законот“. Оттука, ЕСЧП констатирал повреда на членот 8 од ЕКЧП.

ЕСЧП утврдил дека „идејата за потребата подразбира дека мешањето (во неговите права) кореспондира на неопходна општествена потреба, поточно, дека е пропорционално на легитимната цел што треба да се постигне“.⁶

Во *Khelili v. Switzerland*,⁷ при проверка, полицијата утврдила дека подносителката на барањето носи со себе повикувачки картички кои гласат: „Убава, фина жена, во доцни триесетти години, бисакалада сесретне со човек за дружба и ли за повремено излегувања. Тел. бр. [...]“. Подносителката на барањето тврдела дека полицијата, врз основа на ова откритие, го внела нејзиното име во полициските записи како проститутка, занимање кое таа негирала дека го работи. Притоа, подносителката на барањето побарала зборот „проститутка“ да биде избришан од компјутерската евиденција на полицијата. ЕСЧП признал, во принцип, дека задржувањето на личните податоци на поединец, затоа што лицето сторило друго кривично дело, може, под одредени околности да се смета за пропорционално. Сепак, во овој случај, тврдењето за незаконска проституција се чини премногу нејасно и воопштено, не е поддржано со конкретни факти, бидејќи таа никогаш претходно не била осудена за незаконска проституција и оттука не може да се смета дека го исполнува условот „неопходна општествена потреба“ во смисла на членот 8 од ЕКЧП. Во однос на прашањето за властите да ја докажат точноста на зачуваните податоци кои се однесуваат на подносителката на барањето, како и за сериозноста на попречувањето на правата на подносителката на барањето, Судот пресудил дека задржувањето на зборот „проститутка“ во полициските датотеки со години, не било неопходно во едно демократско општество. Судот заклучил дека во случајот има повреда на членот 8 од ЕКЧП.

Во *Leander v. Sweden*,⁸ Судот пресудил дека тајната контрола и следење на лица кои аплицираат за работни места што се од значење за националната безбедност не е во спротивност со барањето за неопходност во едно демократско општество. Посебната заштита утврдена во националното право за заштита на интересите на субјектот на

⁵ ECtHR, *Taylor-Sabori v. the United Kingdom*, No. 47114/99, 22 October 2002.

⁶ ECtHR, *Leander v. Sweden*, No. 9248/81, 26 March 1987, para. 58.

⁷ ECtHR, *Khelili v. Switzerland*, No. 16188/07, 18 October 2011.

⁸ ECtHR, *Leander v. Sweden*, No. 9248/81, 26 March 1987, paras. 59, 67.

лични податоци – на пример, контроли спроведувани од страна на Парламентот и Канцеларот за правда – резултирала со заклучок на ЕСЧП дека шведскиот систем за контрола на персоналот ги исполнува условите од членот 8 (2) од ЕКЧП. Имајќи ја предвид широката маргина на дискреција, тужената држава имала право да смета дека во случајот со подносителот на барањето интересите на националната безбедност преовладуваат над интересите на поединецот. Судот заклучил дека во случајот немало повреда на членот 8 од ЕКЧП.

Во случајот *Rubio Dosamantes v. Spain*, ЕСЧП утврдил повреда на правото на почитување на приватниот живот. Подносителката на барањето, Paulina Rubio Dosamantes, е поп-пејачка, многу популарна во Шпанија. Таа се пожалила дека нејзината чест, углед и приватен живот биле повредени со коментари на медиумите. ЕСЧП истакнал дека во разни телевизиски програми биле дадени лекомислени коментари за одредени аспекти од приватниот живот на г-ца Rubio. Коментарите се однесувале, главно, на нејзината сексуална ориентација или на наводно бурниот однос со нејзиниот партнер, вклучително и тврдење дека таа го понижувала и го охрабрувала да зема дрога. Според мислењето на Судот, било сосема јасно дека гостите во програмата го споменале и дискутирале за приватниот живот на пејачката, фокусирајќи се на непристојни детали.

ЕСЧП утврдил дека славата на подносителката на барањето како пејачка не значи дека нејзините активности или нејзиниот приватен живот треба да се смета дека неопходно потпаѓаат под јавен интерес.

Судот исто така, истакнал дека објективната или претпоставената толеранција на индивидуата во однос на објавувањето на работи од нејзиниот приватен живот, не ја лишува неопходно од нејзиното право на заштита на приватноста. Фактот дека таа може да има корист од вниманието на медиумите, не ги овластува телевизиските канали да емитуваат неконтролирани коментари за нејзиниот приватен живот. Не се смета за легитимен интерес јавноста да знае одредени интимни детали за нејзиниот приватен живот. Дури и по претпоставка дека се работи за јавен интерес, паралелно со комерцијалниот интерес на телевизиските канали, Судот утврдил дека тие интереси не го надминуваат индивидуалното право на поединецот на ефективна заштита на неговата или нејзината приватност.

ЕСЧП се осврнал на истото и во пресудата *Editions Plon v. France*⁹, повторувајќи дека на одредени настани од приватниот и семејниот живот им е посветена особено внимателна заштита со членот 8 од ЕКЧП, што значи дека новинарите морале да покажат претпазливост кога зборуваат за овие настани. Така, ширењето на непроверени гласини или неограниченото емитување на случајни коментари за кој било аспект од секојдневниот живот на некое лице, не може да се смета за безопасно. Националните власти требале да ги проценат соодветно спорните ТВ програмите што се во прашање, да направат разлика и да го земат тоа предвид при балансирање на оние прашања

⁹ ECtHR, *Editions Plon v. France*, No. 58148/00, 18 May 2004, para. 47, 53.

кои се интимен дел од приватниот живот на подносителот на барањето со оние кои би можеле да претставуваат легитимен јавен интерес.

Други значајни случаи во оваа област се пресудите на ЕСЧП во трите случаи на *von Hannover v. Germany*. Во првиот случај на *von Hannover v. Germany (no. 1)*¹⁰, Принцезата Caroline von Hannover се обратила до германските судови за забрана, за спречување на понатамошно објавување на две серии на фотографии поврзани со нејзиниот приватен живот, на кои таа се појавува со своите деца во германски списанија, бидејќи тие го повредиле нејзиното право на заштита на нејзиниот приватен живот и на нејзиниот личен имиџ. Фотографиите биле предмет на три групи на постапки пред германските судови, што резултирало во историска пресуда на Сојузниот суд на правдата во 1995 година, со која на принцезата Caroline од Монако и било потврдено непочитувањето на ограничувањето за објавување на фотографии. Судот го сторил тоа бидејќи потребата за заштита на интимноста на децата е поголема од онаа на возрасните. Меѓутоа, Уставниот суд на Германија во 1999 година пресудил дека нема повреда на приватноста со оглед на тоа дека принцезата е несомнено јавна личност, посебно „личност од современото општество пар екселанс“ и мора да го толерира објавувањето на нејзини фотографии на јавно место, дури и ако тие ја прикажуваат во сцени од секојдневниот живот, односно и ако фотографиите не се однесуваат на нејзините службени должности. Притоа, Судот се повикал на слободата на печатот и на легитимниот интерес на јавноста да знае како таква личност/фигура вообичаено се однесува во јавност.

Принцезата тврдела пред ЕСЧП дека наводно тие одлуки го повредиле нејзиното право на почитување на нејзиниот приватен живот, бидејќи не успеале да и обезбедат адекватна заштита од објавување на фотографиите кои биле направени од папараци без нејзино знаење, при што судовите се повикале на основа на нејзиното потекло, на тоа дека таа била личност од современото општество пар екселанс.

ЕСЧП утврдил дека имало повреда на членот 8 од ЕКЧП (право на почитување на приватниот живот), наоѓајќи дека германските судови во овој случај не обезбедиле фер баланс помеѓу различните интереси. ЕСЧП констатирал дека додека јавноста може да има право да биде информирана, вклучително, во посебни околности, и за приватниот живот на јавните личности, во овој случај, сепак не постоело такво право. ЕСЧП сметал дека јавноста нема легитимен интерес да знае каде се наоѓа подносителката на барањето или како вообичаено се однесува во приватниот живот, дури и ако таа се појавува на места кои не секогаш може да се опишат како осамени и дури ако таа е добро позната на јавноста. Дури и ако постои таков јавен интерес, исто како што постои комерцијален интерес на списанијата за објавување на фотографии и статии, тие интереси, според мислењето на Судот, треба да доведат до правото на подносителот на барањето апликантот на ефективна заштита на нејзиниот приватен живот. Оттука, секој/сите, вклучително и луѓето што и се познати на јавноста, мора да

¹⁰ ECtHR, *von Hannover v. Germany*, No. 59320/00, 24 June 2004.

имаат право на „легитимно очекување“ дека неговиот или нејзиниот приватен живот ќе биде заштитен. Според мислењето на ЕСЧП, критериумите утврдени од страна на домашните судови за разликување на фигура на современото општество пар екселанс од релативно јавна личност, не биле доволни за да се обезбеди ефективна заштита на правото на приватен живот на подносителот на барањето и таа би требало, со оглед на околностите во овој случај, да има „легитимно очекување“ дека нејзиниот приватен живот ќе биде заштитен.

Во *von Hannover v. Germany (no. 2)*¹¹ подносителите на барањето, принцезата Каролина и нејзиниот сопруг принц фон Хановер, се пожалиле на одбивањето од страна на германските судови „да се забрани понатамошно објавување на две фотографии сликани за време на нивниот одмор без нивно знаење и кои биле објавени во две германски списанија“. Притоа, тврделе дека домашните судови не ја земале доволно предвид пресудата на ЕСЧП од 2004 година во случајот *von Hannover v. Germany* (видете погоре).

ЕСЧП утврдил дека нема повреда на членот 8 од Конвенцијата, истакнувајќи дека германските судови обезбедиле внимателен баланс помеѓу правото на слобода на изразување на издавачките куќи наспроти правото на подносителите на барањето на почитување на приватниот живот. Притоа, Судот го земал предвид фундаменталното значење на прашањето дали фотографиите, проследени со/од придружните текстови, придонеле за развој на дебата од општ интерес. Судот, исто така, ги испитал околностите во кои биле сликани фотографиите. Сојузниот суд на правдата го променил својот пристап по првата пресуда на ЕСЧП во случајот *von Hannover* од 2004 година (видете погоре), додека пак, Сојузниот Уставен суд, од своја страна, не само што го потврдил овој пристап, туку, извршил детална анализа на судската пракса на ЕСЧП како одговор на жалбите на подносителот на барањето дека Сојузниот суд на правдата ја занемарил ЕКЧП и судската пракса на ЕСЧП. Во овие околности, и земајќи ја предвид маргината на уважување на националните судови при балансирање на конкурентни интереси, Судот заклучил дека одлуката во конкретниот случај е во согласност со позитивните обврски од членот 8 од ЕКЧП.

Случајот *von Hannover v. Germany (no. 3)*¹² се однесува на жалбата поднесена од страна на принцезата Каролина во врска со одбивањето на германските судови да издадат налог за забрана на понатамошно објавување на фотографија од неа и нејзиниот сопруг, сликана додека биле на одмор, без нивно знаење. Фотографијата била проследена со статија која говори за тренд на богаташите, притоа обзнанувајќи детали за нивните летни одмори. Натписот содржел детален опис на семејната вила на *von Hannover*, лоцирана на остров на брегот на Кенија, ентериерот, дневните трошоци за изнајмување на вилата и слободните активности/занимации на располагање во областа. Во натписот биле вклучени неколку фотографии од вилата, како и фотографија која ја прикажува принцезата Каролина и нејзиниот сопруг на одмор на неидентификувана/локација

¹¹ ECtHR, *von Hannover v. Germany*, Nos. 40660/08 and 60641/08, 7 February 2012.

¹² ECtHR, *von Hannover v. Germany*, No. 8772/10, 19 September 2013.

која не може да се идентификува („фотографијата“). Фотографијата била сликана без нивно знаење, но тие биле во друштво со други лица, а фотографијата не открива никаква информација за локацијата или за тоа како тие го поминуваат нивниот одмор.

Принцезата поднела жалба и успеала во прва инстанца и на нејзиното прво обраќање до Сојузниот суд на правдата, но не успеала пред Уставниот суд, додека пак при нејзиното второ обраќање до Сојузниот суд на правдата, во 2008 година, Судот ја одбил жалбата на подносителката на барањето, повикувајќи се на постоење правна основа. Судот го сторил тоа бидејќи подносителката на барањето бил јавна личност и иако фотографијата не се однесувала на тема од јавен интерес, сепак правото на слобода на изразување на издавачот не треба да биде потиснато од правото на подносителката на барањето на почитување на приватниот живот. Натписот поттикнал дискусија за прашање од јавен интерес и затоа може сосема легитимно да биде проследен со фотографија. Сојузниот Уставен суд одбил понатамошно разгледување на поднесената жалба.

ЕСЧП утврдил дека нема повреда на членот 8 од ЕКЧП, притоа наоѓајќи дека германските судови ги земале предвид суштинските критериуми и судската пракса на ЕСЧП при балансирање помеѓу различните интереси во конкретниот случај. Имајќи ја предвид маргината на уважување која ја имаат на располагање националните судови при балансирање на конкурентните интереси, Германија (нејзините судови) успеала своето постапување да го усогласат со позитивните обврски утврдени со членот 8.

ЕСЧП навел дека, германските судови земале предвид дека целта на написот била да информира за трендот на славните личности да изнајмуваат сместување/домови за одмор. Тоа може да предизвика реакции и дијалог меѓу читателите, а со тоа да допринесе кон дебата од општ интерес. ЕСЧП додал дека написот не содржи какви било детали во врска со приватниот живот на подносителката на барањето и нејзиниот сопруг, туку главно се фокусира на карактеристиките на вилата на von Hannover. Следствено на тоа, не може да се тврди дека написот е само изговор за објавување на фотографија и дека врска помеѓу двете работи е чисто вештачка. Врз основа на тоа, ЕСЧП прифатил дека конкретната фотографија, во корелација со придружниот напис, придонела, барем до одреден степен, кон развој на дискусија во јавен интерес.

Оваа одлука е во согласност со претходната одлука на ЕСЧП во von Hannover (no. 2), дотолку што потврдува дека во случајов балансирањето било извршено од националните органи во согласност со критериумот утврден во судската пракса на ЕСЧП, тогаш судот ќе бара силни причини да го замени својот став со оној на домашните судови. ЕСЧП навел пример за ситуација каде што врска помеѓу написот и фотографијата во прашање ќе се смета за чисто произволна и вештачка.

Фотографијата на подносителката на барањето на одмор, со оглед на написот, се смета дека може да придонесе за дебата од општ интерес, не поради тоа што таа ја поддржува и илустрира информацијата што се соопштува, како и во случајот von Hannover (no. 2), туку бидејќи не може да се каже дека написот е само изговор за објавување на фотографијата.

Право на заштита на личните податоци

Правото на заштита на лични податоци се развива, односно произлегува од правото на почитување на приватниот живот. Концептот на приватен живот се однесува на човечките суштества. Според тоа, физичките лица се основни корисници на заштитата на податоците. Според Мислењето на Работната Група 29, само живо суштество ужива заштита под европското законодавство за заштита на личните податоци.¹³

Судската пракса на ЕСЧП во однос на членот 8 од ЕКЧП покажува дека може да биде тешко да се одвојат прашањата од приватниот и професионалниот живот.¹⁴ Во случајот *Amann v. Switzerland*¹⁵, власта пресретнала деловен телефонски повик на подносителот на барањето. Врз основа на повикот, властите го следеле/истражувале подносителот на барањето и отвориле досие за подносителот на барањето за национален безбедносен индекс. Иако следењето на комуникацијата се однесувало на деловен/бизнис телефонски повик, ЕСЧП го поврзал чувањето на податоците за овој повик со приватниот живот на подносителот на барањето. Судот истакнал дека поимот „приватен живот“ не треба да се толкува рестриктивно, со оглед дека почитувањето на приватниот живот го содржи во себе правото на воспоставување и развивање на односи со други човечки суштества. Ваквото широко толкување кореспондира со толкувањето на Конвенцијата 108 на СоЕ. ЕСЧП понатаму утврдил дека мешањето во случајот на подносителот на барањето не било во согласност со закон, бидејќи домашното право не содржи конкретни и детални одредби за собирање, евидентирање и чување на податоци. Оттука, Судот заклучил дека во случајот имало повреда на членот 8 од ЕКЧП.

Правото на приватност, исто така, се протега на податоците кои се однесуваат на лицето. Овие права се развиле како резултат на појавата и развојот на информатичката технологија, која што овозможила автоматска обработка на податоци. Брзиот развој на технологијата и обработката на податоци во позадина, го загрозиле правото на приватност на поединецот; всушност, правото на приватност во однос на податоците што се однесува исклучиво на нив станува уште поподножно на загрозување. Правото на заштита на личните податоци честопати се опишува како еден од аспектите на правото на приватност; имено, како информатичка приватност на поединецот. Така истото е предвидено и во членот 8 од ЕКЧП, како дел од правото на приватност што му овозможува на едно лице да ги задржи за себе сите информации што се однесуваат

¹³ Article 29 Working Party (2007), Opinion 4/2007 on the concept of personal data, WP 136, 20 June 2007, стр. 22.

¹⁴ Видете, на пример: ECtHR, *Rotaru v. Romania* [GC], No. 28341/95, 4 May 2000, para. 43; ECtHR, *Niemietz v. Germany*, 13710/88, 16 December 1992, para. 29.

¹⁵ ECtHR, *Amann v. Switzerland* [GC], No. 27798/95, 16 February 2000, para. 65.

на него/нејзе, и ги исклучува другите лица од запознавање со таквите информации. Уставот на Република Македонија ја дефинира заштитата на личните податоци како посебно право; членот 18 утврдува:

„Се гарантираат сигурноста и тајноста на личните податоци. На граѓаните им се гарантира заштита од повреда на личниот интегритет што произлегува од регистрирањето на информации за нив преку обработка на податоци“.

Заштитата на личните податоци е загарантирана за граѓанинот-физичко лице, но не и за правните лица. Граѓанинот е заштитен од мешање/попречување на органите и институциите на државниот и јавниот сектор и властите, од трговските друштва и други субјекти во приватниот сектор; граѓаните, исто така, уживаат заштита против мешање/попречување од други физички лица во збирките на лични податоци во приватниот или јавниот сектор. Имено, под „личен податок“ се подразбира кој било податок што се однесува на поединецот, без оглед на формата во која се изразува.

На ист начин, како и на заштитата на човековите права воопшто, се гарантира и заштита на личните податоци со одредбите на кривичното и граѓанското право. Меѓутоа, во случај на заштитата на личните податоци што не се прибавени од страна на поединец, законот исто така предвидува надзор, бидејќи во суштина тоа е прашање-предмет на човековите права, иако многумина не се доволно свесни за тоа. Македонскиот Закон за заштита на личните податоци (ЗЗЛП) пропишува заштита од страна на Дирекцијата за заштита на личните податоци (ДЗЛП) која им помага на граѓаните да ги заштитат нивните лични податоци преку реагирање односно преземање активности при поединечни инциденти; понатаму, на сопствена иницијатива, ДЗЛП исто така, може да врши надзор над собирањето и обработката на лични податоци, како и да изрекува глоби за прекршоци, како што е предвидено во закон.

ЗЗЛП преставува сеопфатен дел од легислативата, и ги опфаќа принципите и општите одредби, како и правилата за обработка на лични податоци; исто така, ги уредува правата на индивидуите-субјекти на лични податоци, институционалната заштита на лични податоци, преносот на лични податоци и постапувањето поврзано со лични податоци во разни области. ЗЗЛП сепак не е единствениот правен акт со кој се регулира заштитата на личните податоци; постојат, исто така, серија на посебни акти за заштита на лични податоци во различните специфични области, како што се здравствените и кривичните податоци.

Правото на заштита на личните податоци често се опишува како еден од аспектите на правото на приватност; имено, приватност на податоците на поединецот. Заштитата на личните податоци е загарантирана за физичко лице, но не и за правно лице. Индивидуалниот субјект на податоците е заштитен од потенцијално мешање од страна на државата, телата и органите на јавниот сектор, од трговски друштва и други правни лица во приватна сопственост. Имено, под лични податоци се подразбираат сите податоци кои се однесуваат на поединец, без оглед на формата во која се изразуваат.

Право на слобода на изразување и информирање

Правото на слобода на изразување е повеќеслојно и ги опфаќа, покрај правото на ширење на информации, правото на примање информации и мислења. Слободата на изразување е еден од основните предуслови за функционирање на демократијата, особено во однос на дистрибуцијата на информации и следствено на тоа, овозможувањето на формирање мислења. Слободата на изразување е еден од предусловите за само-реализација и себе-остварување на секој поединец и за неговата/нејзината автономија во донесување одлуки, а во исто време им овозможува да бидат информирани за јавни работи. Тоа значи дека преносот и приемот на информации и мислења се заштитени со Уставот.

Членот 16 од Уставот ја гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата, како и слободата на говор, јавен настап, јавно информирање и слободно основање на институции за јавно информирање. Зборот „изразување“ треба пошироко да се толкува, во смисла дека не се однесува само на изговорениот збор, туку и на слики, радио и телевизиски емитувања, електронски медиуми, како и на други форми на изразување и акција преку кои може да се изрази одредена идеја (на пример, начинот на кој едно лице се облекува). Секој човек може слободно да избере, да прима и да пренесува информации и мислења. Тоа се однесува не само на податоци во однос на факти, но исто така и мислења, критика и шпекулации; згора на тоа, поимот ги опфаќа не само информациите и идеите кои што се прифатени или одобрени, туку и оние кои се навредливи, шокантни и вознемирувачки. Според Уставот на Република Македонија, секој има право на пристап до информации од јавен карактер.

Членот 10 од ЕКЧП исто така го дефинира правото на слобода на изразување. Ова право ја вклучува слободата на мислење, да се примаат и даваат информации и идеи, без мешање на јавните власти. Конвенцијата експлицитно ги споменува операторите во областа на радиодифузијата, имено, радио, телевизија и кино, при што јасно им овозможува на државите да воведуваат дозволи и ограничувања во поглед на остварување на овие права.

Сите овие слободи, се разбира, не значат дека правото на слобода на информирање и изразување е апсолутно и неограничено. Правата на медиумите се регулирани преку

потребата да се одржи соодветна рамнотежа на интереси, и поради тоа се ограничени со закон. Членот 54 од Уставот на РМ предвидува дека одредени човекови права и слободи можат по исклучок привремено да се ограничат само за време на воена или вонредна состојба.

Ставот 2 од членот 10 на ЕКЧП ги дефинира пошироко и подетално овие ограничувања; имено: остварувањето на овие слободи – со оглед на обврските и одговорностите – може да биде предмет на формалности, услови, ограничувања или казни пропишани со закон; ова се смета за неопходно во едно демократско општество кога е во интерес на националната безбедност, територијалниот интегритет или јавната сигурност, за спречување на нереди или криминал, за заштита на здравјето или моралот, за заштита на угледот или правата на другите, за заштита од откривање на доверливи информации или за одржување на авторитетот и непристрасноста на судството. Судската пракса на ЕСЧП упатува на значителна автономија и слобода во балансирање на пропорционалноста во однос на кој било проценка за тоа кои законски ограничувања може да бидат неопходни во нивната општествена средина.

И додека ЕСЧП сеуште изрично не се изјаснил дека државата е должна да обезбеди соодветни информации за секого, член 16 од Уставот на РМ утврдува дека се гарантира слободниот пристап кон информациите, слободата на примање и пренесување на информации.

Правото на слобода на изразување е повеќеслојно и ги опфаќа, покрај правото на ширење информации, правото да се добиваат информации и мислења. Зборот „изразување“ треба пошироко да се толкува, во смисла дека не се однесува само на изговорениот збор, туку и на слики, радио и телевизиски емитувања, електронски медиуми, како и на други форми на изразување и акција преку кои може да се изрази одредена идеја (на пример, начинот на кој едно лице се облекува). Правото вклучува слобода на мислење, и, без оглед на границите, да се примаат и даваат идеи без мешање од страна на јавните власти. Сепак, правата на медиумите се управуваат преку потребата да се одржи соодветна рамнотежа помеѓу различните интереси, и затоа се ограничени со закон.

Судир на интереси при остварување на индивидуалните човекови права

Индивидуалните човекови права може да се сметаат како слободен балон, што значи дека секој има свој простор, содржина и траекторија; патеките на таквите балони може да се пресретнуваат во воздухот; меѓутоа, доколку се судираат, телото на едниот не смее да влијае врз просторот на другиот. Задача на државата како законодавец, е да креира правен поредок кој ќе ги балансира нивните патеки и, во разумен обем, ќе ги ограничува. Кога станува збор за посериозни конфликти помеѓу правата на индивидуите, државата треба да спречи понатамошен судир преку соодветни правни средства и да понуди правна заштита на засегнатата страна.

Судир меѓу правото на приватност и правото на заштита на личните податоци, од една страна, како и правото на слобода на изразување и информирање од друга страна, е честа појава. Тоа се случува помеѓу поединци, па дури и почесто помеѓу поединците и медиумите. Право и должност на државата е да го ограничи правото на медиумите кога претерано влијаат во однос на правото на приватност и заштитата на личните податоци. Ограничувањето на правата треба да биде во разумни рамки и со обзир кон вредностите, при што поединецот треба да помине низ одредени пречки кои што не може разумно да се избегнат; имено, поединците, до одреден степен, можат да бидат повикани да ги жртвуваат своите права за оние кои се во заеднички јавен интерес.

ЕСЧП кој често одлучува во однос на ограничувањата на правото на слободно изразување и информирање, мора најпрво – во согласност со член 10 од ЕКЧП – да процени дали ограничувањето е предвидено со закон и дали тоа е неопходно во едно демократско општество. Изразот „предвидено со закон“ не значи дека треба да се оценува само на формален начин, но бара да се утврди дека е во хармонија со *acquis communautaire*. При концептуалното оценување, треба да се задоволат три елементи. Првиот од нив подразбира дека одредбите на законот се достапни и познати, имено дека граѓаните имаат пристап до информации кои што доволно појаснуваат кое правило се применува на одредена инстанца. Вториот елемент бара предвидливост на истиот, што значи дека законските одредби мора да бидат формулирани доволно прецизно за поединецот да може да се однесува во согласност со нив. Третиот елемент се однесува на легитимноста на целта која треба да се постигне со пресудата. Овластувањето на државата не треба да биде неограничено, а со тоа и обемот и начинот на остварување на власта треба да биде определен на начин така што на поединецот ќе му биде овозможена соодветна заштита од произволност.

Кога ЕСЧП ќе утврди дека ограничувањето е предвидено со закон, исто така, проценува дали тоа (ограничувањето) е неопходно во едно демократско општество. Во овој процес, тензијата помеѓу интересите на поединецот и интересите на општеството е ставена во преден план, и ЕСЧП признава дека секоја земја најдобро е запознаена со околностите во нејзиното општество, и тоа и овозможува на државата одреден степен на дискреција (т.н. „широка маргина на дискреција“). Сепак, ЕСЧП го задржува правото на надзор над вршењето на дискреционото право на државата потписничка, особено во однос на образложението на државите за причините и околностите што важеле во конкретниот случај. Затоа, во едно демократско општество, условите за ограничување мора да произлегуваат од и да се однесуваат на едно од ограничувањата кои, на доволно општ начин, се појаснети во соодветниот став 2 на членот 10 од ЕКЧП (на пример, за спречување на неред или кривично дело, за заштита на здравјето или моралот, за заштита на угледот или правата на другите и др.). Изразот «неопходно» не се толкува како синоним за «неопходен» од страна на ЕСЧП, туку се толкува пошироко, како синоним за прифатливо, заедничко, корисно, или соодветно (задолжително во смисла «итна општествена потреба»).

Државата е истовремено овластена и обврзана да го ограничи правото на медиумите, во случај кога тоа претерано го нарушува правото на приватност и заштитата на личните податоци.

Рестрикцијата на правата треба да биде ограничена, во разумни рамки, земајќи ги предвид вредностите, при што поединецот треба да издржи/истрпи одредени вмешувања кои не можат разумно да се избегнат; имено, поединецот може да биде повикан да ги жртвува своите права, до одреден степен, за оние права кои се во заеднички јавен интерес.

Медиумите честопати се соочуваат со тешка задача да спроведат тест за балансирање – односно да обезбедат вистинска рамнотежа помеѓу правото на приватност на поединците и правото на јавноста да знае, односно да биде информирана.

Прашања кои се однесуваат на правото на приватност и лични податоци и правото на слобода на изразување

Иако општо земено, медиумите можат да објавуваат какви било лични податоци, добиени во согласност со Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, сепак, во однос на користењето на таквите податоци се применува принципот на ограничување на намената. Кои/какви лични податоци се доставуваат до медиумите врз основа на споменатиот закон, е во исклучителна одговорност на надлежниот државен орган.

Дали важат и се применуваат истите стандарди за ограничување на правото на слобода на изразување и информирање во однос на сите?

Не, стандардите може да се разликуваат, зависно од субјектот во конкретниот случај. Притоа, треба да се прави разлика помеѓу односот на медиумите кон државата и кон поединецот. Државата има супериорна позиција; затоа има помалку права и може да наметне помалку ограничувања на медиумите, со оглед на демократската мисија на медиумите да остваруваат критичка контрола во општеството – медиумите се т.н. „јавен чувар“. Меѓутоа, интересите на државата исто така, доведуваат до одредени ограничувања, на пример законски утврдени мерки кои се неопходни во едно демократско општество за поддршка на националната безбедност, борбата против тероризмот, спречување на превирања или криминал, заштита на јавното здравје, сигурноста или моралот, или за заштита на авторитетот и непристрасна судска власт. Кога станува збор, пак, за заштита на поединецот, правата на медиумите се значително поограничени. Сепак, ниту правото на приватност, ниту правото на информирање немаат приоритет, бидејќи тие се подеднакво важни. При заштита на поединците, се прави разлика помеѓу заштитата на „обичниот“ граѓанин и заштитата на јавна личност. Барањето за почитување на приватноста се намалува онолку колку што самиот

поединец доброволно влегува во јавниот живот или има контрола или овластување над други заштитени интереси. Во принцип, податоците за јавни личности (особено политичари и носители на јавни функции) може да се објават без изрична согласност на лицето на кое се однесуваат податоците во случај да постои силен јавен интерес. Судската пракса ги разграничува „апсолутно јавни“ од „релативно јавни“ личности од современиот живот. Првата група ги опфаќа лицата кои се секогаш под „лупа“ на јавноста поради важноста и досегот на нивната улога и функција во општеството (на пример, политичари, носители на јавни функции, изведувачи, глумци, професионални спортисти итн.). „Релативно јавни“ личности од современиот живот се лицата кои само привремено или делумно влијаат врз јавниот интерес поради нивната поврзаност со одреден настан, улога или функција (на пример, добитници на награди во разни натпревари, добитници на лотарија, сериозни престапници, јавни службеници итн.). Податоците за „релативно јавните“ личности може да се објават само доколку таквите податоци се релевантни за јавноста во контекст на настанот, улогата или функцијата и во ограничен временски период. Претходно наведеното се однесува и за објавување податоци во врска со кривично дело или факти кои се случиле одамна, бидејќи во однос на такви застарени настани не постои јавен интерес. Сензационализмот и невкусното цитирање на бескорисни информации не се дозволени ниту за „апсолутно јавни“, ниту за „релативно јавни“ личности, со цел да не се загрози нивното право на приватност и да не се меша во нивниот приватен живот. Оваа одлука на ЕСЧП им дава на државите значителна слобода да одлучуваат според околностите и востановените општествени критериумите. Меѓутоа, Европските стандарди диктираат дека приватниот и семејниот живот мора да бидат заштитени исто така и во случај на т.н. јавни личности. Во случајот *Von Hannover v. Germany (No. 2)*¹⁶, подносителката на барањето - принцезата Каролина не била политичар, туку член на кралско семејство, кое, како такво учествувало на културни и добротворни настани. Весниците објавиле нејзини фотографии кои биле приватни и покажувале сцени од нејзиниот секојдневен живот, приватни посети на ресторани, спортски активности, прошетки и одмори. ЕСЧП изразил став дека во случај кога постои судир и конкуренција помеѓу интересот на поединец и јавноста, треба да се примени потесна интерпретација и со тоа да се заштити правото на приватност. Иако јавните личности се изложени пред јавноста, сепак не се дозволени објави за нивниот приватен живот кои не се поврзани со нивното јавно присуство и кои, на кој било начин, не се релевантни од аспект на јавниот интерес.

Барањето за почитување на приватноста се намалува онолку колку што самиот поединец доброволно влегува во јавниот живот или има контрола или овластување над други заштитени интереси. Сензационализмот и невкусното цитирање на бескорисни информации не се дозволени ниту за „апсолутно јавни“, ниту за „релативно јавни“ личности, со цел да не се загрози нивното право на приватност и да не се меша во нивниот приватен живот.

¹⁶ ECtHR, *Von Hannover v. Germany*, Nos. 40660/08 and 60641/08, 7 February 2012.

Како медиумите треба да известуваат?

При информирање на јавноста, правото и обврската на медиумите зависи од нивната автентичност и релевантност. Луѓето имаат право да бидат точно информирани. Иако брзината на информациите е важна за медиумите, сепак информациите може да бидат корисни само ако можеме да им поверуваме. Ова апсолутно не значи дека треба да се објавуваат само објективни факти; сепак, објавените факти треба да бидат соодветно проверени, што значи дека носителот на информации треба да ја задоволи обврската за вистина. Проверка на точноста на собраните информации - подетално пропишана во Кодексот на новинари - не е секогаш потребна, односно неопходна. Исклучок од горенаведеното е кога новинарот добива одредени податоци од државен орган, на пр. на прес-конференција. Во таков случај, се претпоставува дека информациите се проверени и во случај кога така добиената информација е неточна или се нарушува заштитата на приватноста, новинарот не се смета за одговорен, туку, за одговорен се смета државниот орган што ги доставил информациите. Ситуацијата е различна во случајот на изразување на мислење или коментар каде што е вклучена силна субјективна компонента и притоа е тешко да се утврди дали е вистински или не. Правото на изразување на сопствено мислење е пошироко од правото на информирање, и поединецот има право да го изрази своето мислење, дури и ако неговото/нејзиното мислење е шокантно и вознемирувачко. Сепак, постојат граници и во оваа област. Мислењето не смее да биде навредливо за поединец. Секое лице треба да комуницира и дискутира на начин што одговара на цивилизирано општество и во согласност со добри манири и однесување. Навредливата дискусија нема вредност бидејќи е непродуктивна. Сепак, дискусијата може да биде емотивна, особено доколку следува како одговор на предизвик. Помалку се толерира во политички дискусии, и во таа насока, недемократски тон кој води кон дискриминација и насилство не смее да се поддржува. Политичката дебата треба да биде објективна, културна и да го почитува човековото достоинство.

Според тоа, слободата на изразување е ограничена; па сепак, колку што се покажува дека е важна за јавниот интерес, толку се применуваат помалку ограничувања (ова, исто така во случај на пренесување факти и мислења). Не се дозволени негативни мислења кои се интересни само за поединец, а не за целата јавност, кои служат единствено за забава, задоволство или чиста љубопитност. Оттука, медиумите можат да објавуваат внимателно проверени вести и мислења за кои постои објективен јавен интерес, дури и ако тие ја загрозуваат приватноста на поединецот. Колку повеќе овие вести и мислења го загрозуваат правото на приватност, толку помалку простор имаат медиумите за нивно објавување. „Постои голема разлика помеѓу она што е интересно за јавноста и она што е од јавен интерес да се објави“ - имајте го предвид како водечка мантра овој цитат од одлуката на UK Information tribunal во Guardian Newspaper Ltd и Heather Brooke v The Information Commissioner и BBC of 8 January 2007 (nr. EA/2006/0011 and 0013).

При информирање на јавноста, правото и обврската на медиумите зависи од нивната автентичност, оригиналност. Луѓето имаат право да бидат точно информирани. Медиумите треба да објавуваат внимателно проверени вести и мислења за кои постои објективен јавен интерес, дури и ако тие ја загрозуваат приватноста на поединецот. Колку повеќе овие вести и мислења го загрозуваат правото на приватност, толку потесен е просторот на медиумите за нивно објавување.

Надлежности на Дирекцијата за заштита на личните податоци

Дирекцијата за заштита на личните податоци (ДЗЛП) е надзорен орган во областа на заштитата на личните податоци. Со Дирекцијата раководи директор, кој го избира и разрешува Собранието на Република Македонија, на предлог од Комисијата за прашања на изборите и именувањата на Собранието на Република Македонија, преку јавен оглас, за време од пет години.

ДЗЛП ги има следниве надлежности (член 41, став 1 од ЗЗЛП):

- подготвува и донесува подзаконски акти што се однесуваат на заштитата на личните податоци,
- развива политики и дава насоки во врска со заштитата на личните податоци,
- врши инспекциски надзор согласно со одредбите на овој закон,
- води управна постапка и донесува решенија при постапување по барања,
- ја цени правичноста и законитоста на обработката на личните податоци,
- води Централен регистар,
- издава претходно одобрение за обработката на личните податоци согласно со одредбите на овој закон,
- издава забрана за натамошна обработка на личните податоци на контролорот,
- издава одобрение за пренос на личните податоци во други држави,
- дава мислења по предлозите на прописи во областа на заштитата на личните податоци,
- дава мислења по предлози на кодекси на однесување што се однесуваат на заштитата на личните податоци, води прекршочна постапка преку Комисијата за одлучување по прекршок во согласно со закон,
- постапува по барањата на надзорни тела во областа на заштита на личните податоци на други држави во врска со извршувањето на нивните активности на територијата на Република Македонија,
- врши обука на заинтересирани контролори, односно обработувачи,
- остварува меѓународна соработка во областа на заштитата на личните податоци и учествува во работата на меѓународните организации и институции за заштита на личните податоци и
- врши други работи утврдени со закон.

Инспекцискиот надзор на спроведувањето на овој закон и прописите донесени врз основа на овој закон го врши Дирекцијата преку инспекторите за заштита на личните податоци (во натамошниот текст: инспектори). Инспекцискиот надзор може да биде редовен, вонреден или контролен. Редовниот инспекциски надзор се врши според годишната програма усвоена од директорот на Дирекцијата. Вонредниот инспекциски надзор се врши врз основа на иницијатива поднесена од орган на државна власт, правно или физичко лице, како и во случај на сомневање на инспекторот за повреди на одредбите на овој закон. Контролниот инспекциски надзор се врши по истекот на рокот определен во решението за отстранување на утврдени недостатоци.

Инспекторот има големи надлежности во рамки на инспекцискиот надзор – во согласност со член 44-в од ЗЗЛП, тој може да:

- влезе во кои било простории каде се обработуваат личните податоци и да изврши увид во нивната обработка;
- бара писмено или усно објаснување и да повикува и испитува лица во врска со обработката на личните податоци;
- бара увид во документација и кои било други податоци во врска со контролорот, односно обработувачот и копии од истите;
- ја испитува опремата со која се врши обработка на личните податоци и опремата каде што се чуваат личните податоци, со овластен претставник на контролорот, односно обработувачот;
- употребува технички средства за фотографирање;
- побара да биде подготвена експертска анализа и мислење во врска со преземениот инспекциски надзор и
- ги користи комуникациските уреди на контролорот, односно обработувачот заради исполнување на целите на истиот.

Во согласност со член 45 став 3 од ЗЗЛП, постапката за надзор може да резултира во донесување на решение од страна на инспекторот, со кое особено ќе се утврди:

- комплетирање, ажурирање, исправање, откривање или обезбедување тајност на личните податоци;
- спроведување на дополнителни технички и организациски мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци;
- забрана на натамошна обработка на личните податоци ;
- запирање на преносот на личните податоци на други држави;
- обезбедување податоци или нивниот пренос до други субјекти;

- блокирање, бришење или уништување на личните податоци;
- демонтирање, преместување или отстранување на опрема, уреди, инсталации и системи со кои се обработуваат личните податоци;
- рок за донесување на прописи согласно со одредбите на овој закон или
- рок за отстранување на повредите.

Истите надлежности на ДЗЛП важат за медиумите кога обработуваат лични податоци за новинарски цели. ДЗЛП е надлежен за надзор во случај кога медиумите обработуваат податоци кои се дел од збирка на лични податоци, контролирана од страна на јавно или приватно правно лице.

Ако при вршење на инспекцискиот надзор инспекторот утврди повреда на овој или друг закон, поднесува барање за поведување на прекршочна постапка до Комисијата за одлучување по прекршок.

Пракса на Дирекцијата за заштита на личните податоци

Во 2011 година, Дирекцијата за заштита на личните податоци (ДЗЛП) констатирала повреда на член 23, став 1 и 3 од ЗЗЛП, сторена со објавување на документ во ТВ вести кој јасно го покажува името, презимето, адресата и единствениот матичен број на одредено лице. Истиот документ бил објавен и на официјалната интернет страница на телевизиската станица. Иако ТВ станицата му ветила на лицето дека документот ќе биде отстранет, сепак документот останал на веб-страницата на телевизијата. Со тоа, телевизијата не применила соодветни технички мерки за да обезбеди доверливост и заштита на личните податоци, со што го повредила ЗЗЛП, дозволувајќи неовластено откривање на лични податоци.

Во 2012 година ДЗЛП примила барање за утврдување на повреда на правото за ТВ известување за случај на семејно насилство, при што биле објавени целосни имиња и домашни адреси на жртвите. ДЗЛП утврдила дека телевизијата не треба да обработува и објавува лични податоци и не треба да врши несоодветна обработка на лични податоци или обработка која е преобемна имајќи ги предвид целите за кои податоците биле собрани и обработени. Контролорот (медиумот) треба да применува соодветни технички и организациски мерки за обезбедување доверливост и заштита на личните податоците на поединецот.

ДЗЛП исто така, постапувала по барање за видео материјал, објавен на ТВ вести и на Youtube канал што го покажувал ликот и телото на лицето. Видео материјалот бил снимен од страна на Министерството за внатрешни работи при претрес на приватни простории. Биле снимени зградата, станот, мебелот, лицето и телото на подносителот. Наредниот ден, по претресот, снименото лице-барател, било притворено. ДЗЛП заклучила дека постапката во врска со барањето треба да се запре, бидејќи нема повреда на правото за заштита на личните податоци. Инспекторот не утврдил повреда

бидејќи лицето не можело да се идентификува врз основа на снимката од камерата. Во 2013 година ДЗЛП констатирала повреда на правото на заштита на личните податоци во следниот случај: На интернет страницата на еден весник бил објавен натпис, заедно со понижувачки коментари, лични навреди и лаги за одредено лице и неговото семејство. ДЗЛП одлучила дека медиумот е должен да не обработува и објавува лични податоци, да не врши неправична обработка на податоци или обработка на лични податоци која е преобемна, имајќи ги предвид целите за кои личните податоци биле собрани и обработени. Медиумот требал да примени соодветни технички и организациски мерки за да обезбеди доверливост и сигурност на личните податоци на индивидуите, во овој случај, медиумот требал да ги анонимизира податоците.

Во 2014 година, ДЗЛП разгледувала неколку случаи во однос на редакции, кои објавиле изводи од Централниот регистар на РМ. Покрај тоа, во претставката дополнително било наведено дека се објавени и нивните адреси на живеење, кои според барателите не се информации од јавен интерес. Постапката за утврдување на повреда на правото на заштита на личните податоци била запрена поради формален недостаток на барањето.

Во 2016 година, до ДЗЛП биле поднесени повеќе барања за утврдување повреда на правото на заштита на личните податоци. Едно од нив се однесувало на три интернет портали кои објавиле фотографија од месечни пресметки на плата, заедно со детали за работно искуство, пензиско и инвалидско осигурување, здравствено осигурување, придонеси за дополнително здравствено осигурување, придонеси за вработување, Стопанска Комора и колективно осигурување, а друга фотографија, со клеветнички наводи била додадена кон текстот. Иницијативата за утврдување на повреда на правото на заштита на личните податоци била одбиена. Имајќи предвид дека податоците се однесувале на директор на јавно претпријатие основано од општина, инспекторот одлучил дека во овој случај јавниот интерес за објавување на пресметката на плата го надминува интересот на индивидуата.

Покрај тоа, биле поднесени неколку барања од вработени во невладина организација против неколку интернет портали и ТВ станици, бидејќи објавиле податоци за платите на нивните раководители. Дополнително, побарале од ДЗЛП да изврши вонреден инспекциски надзор во Управата за јавни приходи, бидејќи, како надлежен државен орган, ги поседува сите релевантни податоците за личниот доход на барателите. ДЗЛП одлучила дека посочените медиуми треба да ги отстранат натписите бидејќи вклучуваат лични податоци на раководители/директори кои не се носители на јавна функција, ниту пак постои каков било друг јавен интерес да се објават овие податоци. Иако имало обвинувања од медиумите дека ДЗЛП врши цензура во овој случај, сметаеме дека одлуката била оправдана и пропорционална со целта.

Во следниот случај ДЗЛП заклучила дека нема повреда на правото на заштита на личните податоци: ТВ станица објавила информација за работната позиција на едно лице без негова дозвола на вести како и на нејзината интернет страница, наведувајќи „г-дин НН вработен во компанијата ММ, кој се претставува себеси како

официјален претставник на компанијата....“ На барањето, ТВ станицата одговорила дека истите лични податоци веќе биле претходно јавно достапни преку социјалните и професионалните мрежи, како и преку јавните регистри. Покрај тоа, ТВ станицата истакнала дека е во јавен интерес да се објавуваат податоци во врска со ова прашање и дека информацијата била објавена само во контекст на јавниот интерес. Дирекцијата потврдила дека податоците биле правично обработени и во согласност со Уставот и релевантниот закон. По одлуката на ДЗЛП, барателот поднел жалба до Управниот суд, која до моментот на објавување на Прирачникот сеуште е во тек.

Друг случај се однесувал на наводите за повреда од страна на веб-портал кој што објавил лажни податоци за приватна компанија (сопственикот на компанијата е Албанец). Собственикот на компанијата испратил опомена пред тужба до веб-порталот со барање за јавно извинување и повлекување на вака навредливата содржина и клевета. Следствено, веб-порталот само го објавил барањето на компанијата, без какво било извинување, притоа објавувајќи ги податоците на сопственикот на компанијата (адреса, единствен матичен број). ДЗЛП одлучил дека има повреда на правото на заштита на личните податоци, бидејќи податоците не биле обработени во согласност со законот.

Веб-портал објавил на својот јавен Facebook профил фотографија на дете (малолетник) заедно со коментари, без претходно знаење и согласност од родителите на детето. Со објавување на податоците е повредено правото на заштита на личните податоци, при што ДЗЛП образложила дека е забрането да се обработуваат (објавуваат) лични податоци (слики) на веб-портал и на Facebook профил без знаење и согласност на субјектот на лични податоци или неговите родители, односно старатели.

ДЗЛП исто така констатирала повреда на правото на заштита на лични податоци кога дневен весник, во делот „Црна хроника“ ги објавил името, адресата, податоци за вработување и здравствени податоци кои се однесувале и биле резултат на предизвикана штета. Во овој случај, јавниот интерес не преовладува над приватниот интерес, бидејќи истата цел може да се постигне со анонимизација на податоците.

Едно од барањата поднесени до Дирекцијата се однесувало на ТВ станица која во една од своите програми објавила материјал кој го открива идентитетот на индивидуата, без нејзино знаење и претходна согласност. Користејќи го истото образложение како во претходниот случај, ДЗЛП констатирала повреда на правото на заштита на личните податоци. Уште во еден сличен случај, ДЗЛП одлучила како претходно.

ДЗЛП упатила и укажување до Агенцијата за аудио и аудио-визуелни услуги во врска со објавување на регистарски таблички на возила, наведувајќи дека податоците во врска со возилата (број на регистарска табличка) се показатели за идентификација на поединецот, па следствено таквите податоци имаат карактер на лични податоци. Така, при објавување на регистарски таблички на возила, неопходно е да се преземат соодветни мерки за да се направат тие броеви невидливи, на пример, да се замаглат.

Укажувањето на ДЗЛП до еден дневен весник (до главниот и одговорен уредник) се однесува на фотографија на Градоначалникот на Скопје објавена на насловната страна на весникот. Фотографијата била снимана на плажа, за време на летниот одмор на Градоначалникот. Дирекцијата му укажала на главниот и одговорен уредник дека во овој случај јавниот интерес за објавување на фотографијата не преовладува над приватниот интерес на Градоначалникот, и истовремено, немало согласност од Градоначалникот за објавување на фотографијата. Главниот и одговорен уредник реагирал на Укажувањето, посочувајќи дека тоа е груб напад врз слободата на изразување и цензура, забранета со Устав, и претставува мешање во уредувачката политика на весникот.

Прашања кои се однесуваат на објавување на лични податоци

Што е личен податок и која е разликата помеѓу идентификувано лице и лице кое може да се идентификува?

Согласно став 1 од членот 2 на ЗЛП, личниот податок се дефинира како секоја информација која се однесува на идентификувано физичко лице или физичко лице кое може да се идентификува, а лице кое може да се идентификува е лице чиј идентитет може да се утврди директно или индиректно, посебно врз основа на матичен број на граѓанинот или врз основа на едно или повеќе обележја специфични за неговиот физички, физиолошки, ментален, економски, културен или социјален идентитет. Значи, лични податоци не се само име, презиме или адреса на поединецот, туку и неговите/нејзините медицински податоци, слики, снимки на гласот и други биометриски податоци (т.е. физички, физиолошки и карактеристики на однесувањето уникатни за секого, на пример, отпечатоци од прст, боја и шема на ирис, држење на телото, итн.). Со развојот на информатичката технологија, е-маил адресата единствениот матичен број и сл., стануваат се поважни лични податоци.

Со други зборови, личните податоци се податоци кои на кој било начин определуваат дали податоците се однесуваат на одредено лице или одредено лице може да се идентификува со користење на таквите податоци. Идентификувано лице е физичко лице кое е директно дефинирано (идентификувано) од податоци, на пр. Ангела Меркел, Јован Илиевски, кралицата Елизабета II итн. На пример, за јавни личности може да биде сосема доволно да се повика на позицијата на лицето, како што е претседателот на Европската комисија, додека за некои почести имиња, како што е Џон Смит, можеби ќе бидат потребни дополнителни податоци за да се идентификува точно субјектот на податоците или барем да се олесни неговата идентификација. Лице кое може да се идентификува е физичко лице кое може да се идентификува со индиректно упатување на една или повеќе карактеристики кои овозможуваат препознавање без вложување поголем напор, време или трошоци. Во Македонија на пример, Александар Стојановски може да се смета како препознатлив човек поради

зачестеноста на името во земјата. Ако на вака именуваното лице му се додаде и функцијата што ја врши, овие податоци стануваат лични податоци, бидејќи на пример, има само еден судија во Врховниот суд на Република Македонија по име Александар Стојановски.

ЕСЧП исто така, во неколку наврати изјавил дека поимот „личен податок“ во рамките на ЕКЧП е ист како и во Конвенцијата 108 на СоЕ, особено во однос на условите поврзани со идентификувано или лице кое може да се идентификува.¹⁷

Личните податоци се податоци кои на кој било начин определуваат дали податоците се однесуваат на одредено лице или одредено лице може да се идентификува со користење на такви податоци. Лични податоци не се само име, презиме или адреса на поединецот, туку и неговите/нејзините медицински податоци, слики, снимање на глас и други биометриски податоци. Со развојот на информатичката технологија, е-маил адресата, единствениот матичен број и сл., стануваат се поважни лични податоци. Сепак, ЗЗЛП се применува само во однос на личните податоци кои се дел од збирка на лични податоци.

Дали Законот за заштита на личните податоци дозволува објавување на лични податоци и кога?

Најпрво, важно е да се нагласи дека ЗЗЛП не се применува врз обработката на личните податоци што се врши од страна на физички лица исклучиво заради лични активности, семеен живот или активности во домот. Доколку таквите лица објавуваат или на друг начин пренесуваат лични податоци без потребната правна основа, тие може да бидат предмет на кривична и граѓанска одговорност.

Што се однесува до личните податоци обработувани од кој било друг т.н. контролор¹⁸ или обработувач¹⁹, тој или таа мора да има соодветна правна основа за вршење на каква било обработка на лични податоци.²⁰ Иако, како општо правило, ЗЗЛП забранува објавување на лични податоци, сепак објавувањето е дозволено согласно со членовите 5 и 6 во следните случаи:

¹⁷ Видете ECtHR, Amann v. Switzerland [GC], No. 27798/95, 16 February 2000, para. 65 et al.

¹⁸ Според ЗЗЛП, контролор е физичко или правно лице, орган на државната власт или друго тело, кое самостојно или заедно со други ги утврдува целите и начинот на обработка на личните податоци (во натамошниот текст: Контролор). Кога целите и начинот на обработка на личните податоци се утврдени со закон или друг пропис, со истиот закон, односно пропис се определуваат контролорот или посебните критериуми за негово определување.

¹⁹ Додека Општата регулатива на ЕУ за заштита на личните податоци и други релевантни правни акти на англиски јазик го нарекуваат „Процесор“, македонскиот ЗЗЛП го нарекува „Обработувач на збирка на лични податоци“ под што се подразбира физичко или правно лице или законски овластен орган на државната власт кој ги обработува личните податоци за сметка на контролорот.

²⁰ Според ЗЗЛП, под «Обработка на личните податоци» се подразбира секоја операција или збир на операции што се изведуваат врз лични податоци на автоматски или друг начин, како што е: собирање, евидентирање, организирање, чување, приспособување или промена, повлекување, консултирање, употреба, откривање преку пренесување, објавување или на друг начин правење достапни, изедначување, комбинирање, блокирање, бришење или уништување. Дури и увид во личните податоци се смета како обработка на лични податоци.

- по претходно добиена согласност на субјектот на лични податоци;
- ако таквото објавување е пропишано со закон;
- ако објавувањето на податоците е неопходно за извршување на определени надлежности, задачи и обврски на тело или организација, освен ако таквата обработка не ги загрозува правата и слободите на субјектот на податоците;
- за извршување на договор во кој субјектот на лични податоци е договорна страна или на барање на субјектот на лични податоци, пред негово пристапување кон договорот;
- за исполнување на законска обврска на контролорот;
- за заштита на животот или суштинските интереси на субјектот на лични податоци.

Каква е постапката за добивање согласност од лицето на кое се однесуваат личните податоци?

Согласност или одобрение мора да биде дадена од лицето на кое се однесува личниот податок (т.н. субјект на лични податоци) или неговиот/нејзиниот законски застапник (на пример, во случај на малолетни лица, треба да се добие согласност од родителите или старателите на детето). Согласноста мора да биде доброволна и слободна изјава на волја, добиена без употреба на сила, закана или измама. Валидна согласност може да биде дадена само доколку субјектот на лични податоци ги има на располагање сите релевантни информации за обработката на податоците – оттука, контролорот на лични податоци мора да му ги стави на располагање на субјектот сите релевантни податоци за обработката, и тоа пред да се даде согласноста (особено информација за тоа кој е контролор на податоците, кои податоци, за какви цели и колку долго и на каков начин ќе се обработуваат податоците, како и информација за евентуалните последици од одбивање да се даде согласност и правата на субјектот на податоците на пристап и исправка на податоците; доколку е соодветно во конкретен случај, тогаш на субјектот на лични податоци треба да му се дадат и информација за интензитетот, обемот или средствата за обработка на податоците, како и други релевантни информации). Согласно Општата регулатива на ЕУ за заштита на лични податоци, согласноста или одобрувањето генерално може да се даде на писмен, вербален или друг соодветен начин, преку кој се изразува доволно вистинска волја на субјектот на лични податоци или неговиот законски застапник, согласно македонскиот ЗЗЛП согласноста е слободно и изречно дадена изјава на волја на субјектот на лични податоци со која се согласува со обработката на неговите лични податоци за однапред определени цели.

Согласноста ќе се смета за валидна само доколку субјектот на лични податоци ги има на располагање сите релевантни информации за обработката на податоците – оттука, контролорот на лични податоци мора да му ги стави на располагање на субјектот сите релевантни податоци за обработката, и тоа пред да се даде согласноста. Во Република Македонија, согласноста преставува слободно и изречно дадена изјава на волја на субјектот на лични податоци со која се согласува со обработката на неговите лични податоци за однапред определени цели.

Кои закони/акти претставуваат правна основа за објавување на лични податоци?

Постојат повеќе закони, но со оглед на тоа дека многу од нив се однесуваат на јавни податоци, невозможно е сите да бидат наведени. Оттука, би било доволно да се даде преглед на закони според групата. Личните податоци кои се содржани во јавната евиденција генерално може да се објавуваат без согласност, до степен до кој секторскиот закон го дозволува тоа, се додека целта на објавувањето останува во контекст на целите за кои евиденцијата согласно закон е направена да биде јавна – на пример, Катастар на недвижности во контекст на сигурноста на пазарот на недвижности; Регистар на трговски друштва; Регистар на слободни новинари; Регистар на адвокати во контекст на транспарентност на пазарот; Судски постапки во контекст на правна сигурност итн.

Што велат различните кодекси за пракса на новинарите во врска со заштитата на личните податоци од страна на медиумите?

На пример, Хрватскиот кодекс за новинари утврдува дека новинарите треба да ги почитуваат човековите права. Новинарот мора да ја заштити приватноста на луѓето од неразумно или сензационално откривање во јавноста. Новинарот е должен да го почитува правото на секого на приватен и семеен живот, дом, здравје и преписка. Покрај тоа, во членот 16 Кодексот утврдува дека објавувањето на податоци што нарушуваат нечија приватност без дозвола, мора да се оправда со постоење одреден јавен интерес. Користењето на средства за фотографирање на луѓе од далечина во нивното приватно опкружување и на нивната приватна сопственост без дозвола, е неприфатливо. Уредниците не треба да објавуваат материјал од новинари кои не ги почитуваат овие правила. Посебно внимание и одговорност се потребни кога се известува за несреќи, семејни трагедии, болести, деца и малолетници, судски сослушувања, судења. Мора да се почитува презумпцијата на невиност, интегритетот, достоинството и чувствителноста на сите страни во судењето. Во политички конфликти, новинарот мора да ги почитува граѓанските права и слободи на сите учесници и да се обиде да биде неутрален. Покрај тоа, член 17 од Кодексот предвидува дека новинарот не смее да фотографира или да интервјуира деца (под 14 години) во врска со прашања за нивниот живот без присуство на нивните родители или други одговорни возрасни лица. Не е дозволено новинар да разговара со ученици или да ги фотографира без претходна дозвола од училиштето. Не е дозволено плаќање за добивање информации на деца и малолетни лица (14 до 16 години), ниту на нивните родители или старатели, освен ако тоа не е во интерес на детето.

Кодексот за новинари на Словенија посочува дека новинарот треба да го почитува правото на приватност на поединецот и да избегне сензационално и неоправдано откривање на нечија приватност пред очите на јавноста. Упад во приватноста на поединецот е дозволен само ако постои јавен интерес што го надминува приватниот интерес на лицето. Кодексот посочува дека новинарот треба да биде свесен дека собирањето и објавувањето на информации и фотографии може да предизвика

штета на поединци кои не се навикнати на медиумите и вниманието на јавноста. Понатаму, кога известува за судски работи, новинарот треба да земе предвид дека никој не е виновен се додека правно не се докаже спротивното. Новинарот треба да биде внимателен при објавување имиња и фотографии на сторителите, жртвите и нивните роднини, кога известува за трагедии и предсудски постапки. Дополнително, новинарот треба да биде тактичен кога собира и известува за информации, објавува фотографии и пренесува изјави за деца и малолетници, засегнати од несреќа или семејна трагедија, физички или ментално хендикепирани лица и други лица со тешки хендикепи или болести. Новинарот, исто така, може да одбие да сведочи и да го открие својот извор. Во Словенија, кога новинарот ќе биде поканет на седница на Советот за етика на новинари, тој/таа е должен да дојде на седницата и да се придржува до неговите одлуки. Етичкиот совет или Трибуналот (на словенечки јазик) е многу важно одлучувачко тело, каде што може да се поднесе жалба за содржината или насловот на статијата, без разлика дали е пишана или усна. Словенечките судови ја разгледуваат одлуката на Советот за етика при одлучувањето за незаконско работење и за можните штети предизвикани во однос на тужителот.

Британскиот Кодекс на однесување предвидува дека новинарот не треба да прави ништо што би претставувало впуштање во нечиј приватен живот, тага или болка, освен ако тоа не е оправдано со значителен јавен интерес. Освен тоа, новинарот треба да го заштити идентитетот на изворите кои го снабдуваат со доверливи информации и материјали.

Друг пример може да биде и италијанскиот Кодекс на пракса кој забележува дека новинарот не смее да објавува слики и фотографии од луѓе вклучени во дневни случувања, кои се особено страшни или штетни за човековото достоинство, ниту може да се задржи на детали за насилство или бруталност, освен ако за тоа постои силна причина од аспект на општествен интерес. Дополнително, имињата на роднините на лицата вклучени во вакви дневни настани не смее да се објавуваат, доколку не се релевантни за интересот на јавноста; тие не смее да бидат објавени ниту во случај на опасност за безбедноста на луѓето, ниту пак можат да се објавуваат други елементи кои можат да го откријат идентитетот на луѓето (фотографии, слики). Имињата на жртвите на сексуално насилство не смеат да бидат објавени, ниту новинарот смее да објави детали кои можат да доведат до нивна идентификација, освен ако тоа не го бараат самите жртви и тоа е од општ интерес. Покрај тоа, новинарот мора да се однесува со голема претпазливост кога објавува имиња или елементи што можат да доведат до идентификација на членовите на правниот тим или на полицијата, кога тие можат да предизвикаат директен ризик за нив или за нивните семејства. Новинарот, исто така, мора да биде максимално претпазлив во ширењето вести, имиња и слики на обвинетите за мали прекршоци со блага казна, освен во случаи од посебен општествен интерес.

Според принципите за новинарско однесување во Македонија, новинарот треба да ја почитува приватноста на секое лице, освен во случаи кога тоа е спротивно на јавниот

интерес. Новинарите не треба свесно да создаваат или обработуваат информации што ги загрозуваат човековите права и слободи и се обврзани да ја почитуваат личната болка и тага. Начинот на информирање во случај на несреќа, природна катастрофа, војна, семејна трагедија, болест, судски постапки мора да биде ослободен од каков било сензационализам. При известување за судска постапка, ќе се применува принципот на презумпција на невиност во однос на сите инволвирани страни пред донесување на правосилна пресуда. Слично како и во Хрватска, во Македонија, новинарот не смее да интервјуира или фотографира деца под 16-годишна возраст без согласност на родителите или законските старатели, освен ако тоа не е во согласност со правата на децата. Истото важи и за лицата со посебни потреби, кои не се во состојба рационално да одлучуваат.

Кои се процедуралните гаранции во врска со заштитата на личните податоци согласно барањата на ЕСЧП?

ЕСЧП има неколку пресуди за обврската на државите да го заштитат правото на поединецот од прекумерно загрозување од државните органи во текот на истрагата во кривична постапка, особено во однос на надзорот на преписката и телефонското прислушување. Оттука, на пример во случајот *Klass et al. v. Germany*²¹ ЕСЧП пресудил дека тајниот надзор не го нарушува правото на приватност и кореспонденција, бидејќи процедурите за надзор се детално и доволно строго поставени. ЕСЧП ја увидел потребата за обезбедување државна безбедност и спречување на нереди или криминал како неопходен чин во демократското општество. Сосема поинаку, во случајот *Malone v. the United Kingdom*²² во кој што била разгледувана дозволеноста на телефонското прислушување и ракување со „регистарот“ на излезни телефонски повици од страна на полицијата. ЕСЧП утврдил повреда на правото на приватност, бидејќи можноста за телефонско следење/прислушување во Обединетото Кралство била прекумерна и произволна. Во однос на листата на излезни телефонски повици, ЕСЧП оценил дека таквата активност е легална и вообичаена во деловниот свет, но сепак, пренесувањето на таквите податоци до полицијата преставува неоправдано мешање во правото на приватност, бидејќи нема законско овластување или согласност од засегнатите страни.

Случајот *Sciacca v. Italy*²³ се однесувал на објавување фотографија на лице против кое се води кривична постапка. Постоело сомневање за кривично дело што го извршиле неколку лица осомничени за уцена, измама и фалсификат во приватно училиште во Сицилија. Меѓу останатите, еден наставник што бил пријавен до финансиската полиција и кој подоцна бил во домашен притвор, при што полицијата го фотографирала и му земала отпечатоци од прсти. На прес-конференција, јавниот обвинител ја презентирал фотографијата пред новинарите кои истата ја објавиле во различни весници. Иако на осомничениот подоцна му била изречена затворска и парична казна, сепак објавувањето на фотографијата се сметало за загрозување на приватноста.

²¹ ECtHR, *Klass et al. v. Germany*, No. 5029/71, 6 September 1978.

²² ECtHR, *Malone v. the United Kingdom*, No. 8691/79, 26 April 1985.

²³ ECtHR, *Sciacca v. Italy*, No. 50774/99, 11 January 2005.

Подносителот на барањето не бил задоволен од пресудите на италијанскиот судски систем, ЕСЧП пресудил дека објавувањето на фотографијата претставува повреда на правото на приватност, со оглед дека објавувањето на фотографијата не било неопходно во едно демократско општество и притоа фотографијата била сликана во полициска станица за други цели.

Во *Uzun v. Germany*²⁴, подносителот на барањето, заедно со уште едно лице биле следени преку уред за глобално позиционирање (GPS), сместен во автомобилот на другиот човек, поради сомневање за нивна вмешаност во бомбашки напади. Во овој случај, ЕСЧП сметал дека следењето на подносителот на барањето преку ГПС претставува вмешување во неговиот приватен живот како што е утврдено со член 8 од ЕКЧП. Сепак, ЕСЧП утврдил дека ГПС надзорот бил во согласност со законот, пропорционален на легитимната цел да се испитаат неколку наводи за обид за убиство и неопходни во едно демократско општество, па затоа не претставува повреда на членот 8 од ЕКЧП.

Правата и обврските на државите не се сведуваат само на ограничувањата на органите од јавниот сектор да не ги загрозуваат правата на поединците (т.е. негативни обврски), туку и во однос на тоа дека државите се одговорни за усвојување мерки за обезбедување на соодветна судска заштита на поединците, за случаи кога други приватни субјекти ги кршат нивните права (т.е. позитивни обврски). Во таа смисла, ЕСЧП констатирал злоупотреба на интернет пред да бидат усвоени спротивните Препораки на ЕК, резолуциите на ООН и ЕУ Директивата 2006/24/ЕС, што ја менува Директивата: 2002/58/ЕС. Директивата на ЕУ 2006/24/ЕС им наметнува обврска на државите да усвојат доволно мерки за спротивставување на компјутерскиот криминалот. Компаративната студија спроведена од страна на ЕСЧП утврдила дека многу земји им наметнале обврска на телекомуникациските провајдери да ги доставуваат компјутерските податоци (исто така и за претплатниците), без оглед на природата на кривичното дело. Како резултат на тоа, Судот ја усвоил жалбата на таткото на еден 12-годишник во случајот *K.U. v. Finland*, бидејќи ниту националниот суд од прв степен ниту апелациониот суд не успеале да го заштитат психолошкиот и моралниот интерес на поединецот (особено, адолесцент или сиромашен човек) кој станал мета на педофили, притоа неуспевајќи да применат соодветни механизми да се идентификува сторителот. Во овој случај, неидентификувано лице објавило интернет-оглас во кој се наведува дека 12-годишно момче сака да има интимни контакти со момче со иста висина или повисоко кое што «ќе му го покаже патот». Лицето ги детализирало личните податоци на момчето-адолесцент, вклучувајќи го и датумот на раѓање, опис на неговите физички карактеристики и притоа додал линк до неговата интернет-страница која ја содржи неговата фотографија, е-пошта и телефонски број. Судот ја задолжил државата да обезбеди вистински и ефикасни мерки за идентификување на лицето кое го објавило огласот и на тој начин да овозможи кривично гонење.

²⁴ ECtHR, *Uzun v. Germany*, No. 35623/05, 2 September 2010.

Согласно став 1 од членот 6 на ЕКЧП, ЕСЧП исто така одлучувал и за јавниот карактер на судските постапки. Судот пресудил дека јавната природа на судските постапки не е само во интерес на засегнатите страни, туку и за јавноста во целина. Јавната природа на постапката обезбедува правично судење за сите вклучени страни, особено кога страната настапува против државата (главно во кривични постапки).

Правата и обврските на државите не се сведуваат само на ограничувањата на органите од јавниот сектор да не ги загрозуваат правата на поединците (т.е. негативни обврски), туку и во однос на тоа дека државите се одговорни за усвојување мерки за обезбедување на соодветна судска заштита на поединците, за случаи кога други приватни субјекти ги кршат нивните права (т.е. позитивни обврски).

Права на субјектот на лични податоци

Правото на заштита на личните податоци се заснова врз претпоставката дека секој поединец треба да има контрола врз неговиот живот и личност. Основното право лежи во гаранцијата дека личните податоци на субјектот на податоците не се обработуваат, освен ако тоа не е предвидено со закон или има лична согласност на субјектот на податоците за тоа. Во Македонија, како и во повеќето правни системи, правото на заштита на податоците го вклучува правото на субјектот да биде информиран од контролорот (дали се обработуваат неговите лични податоци, целите и правната основа за обработка на лични податоци и корисниците или категориите на корисници на кои се откриваат личните податоци, логиката на автоматска обработка, во случај кога е донесена одлука врз база на автоматска обработка што влијае врз субјектот на лични податоци), право на пристап до сопствените лични податоци, правото да бара исправка, корекција и бришење на неговите/нејзините лични податоци, право да спречи контролорот да ги обработува неговите/нејзините лични податоци (повлекување на дадена согласност).

Медиумите не се обврзани да го откријат изворот на информациите бидејќи заштитата на изворот на информацијата е дел од слободата на печатот (изразувањето), што секогаш го надминува правото на субјектот на податоците да прими/побара ваква информација од медиумот – контролор на податоците.

Можеме, грубо гледано, да ги поделиме механизмите за заштита на личните податоци во три групи: 1. Управна заштита (ДЗЛП го надгледува спроведувањето на ЗЗЛП и води управна/инспекциска постапка и донесува решенија при постапување по барања); 2. Граѓанска одговорност (утврдена штета од страна на граѓански суд); 3. Кривична/прекршочна одговорност (прекршочна постапка пред Комисијата во согласност со ЗЗЛП и кривична пријава/постапка пред кривичен суд). Управната заштита и прекршочната постапка се можни/се применуваат само во случаи кога засегнатите лични податоци произлегуваат од збирка на лични податоци, додека граѓанската и кривичната одговорност може да се применат и во случаи кога засегнатите лични податоци не произлегуваат од, не биле вклучени во, ниту пак имало намера да бидат дел од таква збирка на лични податоци.

Како што е наведено во табелата подолу, медиумите мора да го почитуваат принципот на законитост при објавување лични податоци.

Според ЗЗЛП (член 4-а), не само индивидуалната согласност или законската основа, туку исто така, т.н. јавен интерес што преовладува, се применува кога сторијата/ информацијата е во јавен интерес. Имено, членот 4-а дефинира :

“Одредбите од овој закон нема да се применуваат врз обработката на личните податоци што се врши за професионалното новинарство, само во случај ако јавниот интерес преовладува над приватниот интерес на субјектот на лични податоци.”

Права на субјектот на личните податоци

Кога медиумите објавуваат лични податоци - неопходна е правна основа:

1. Согласност на лицето
2. Основа во кој било закон(на пр.Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер)
3. Ако има јавен интерес што преовладува- слободата на изразување преовладува над правото на приватност и заштита на личните податоци

Ако личните податоци произлегуваат од Збирка на лични податоци

Поднесување Барање до ДЗЛП (Член 18 од ЗЗЛП):

ДЗЛП мора да реагира по службена должност и да ја разгледа законитоста за објавување на личните податоци земајќи ги предвид сите 3 законски основи

По службена должност - откако Барањето е поднесено, лицето не може да го повлече

Доколку ДЗЛП утврди дека правата на субјектот според ЗЗЛП се повредени тогаш субјектот на лични податоци има право на надоместок на претрпена штета причинета со обработка на личните податоци или со друга активност, извршени спротивно од одредбите на овој закон, а правото го остварува со поднесување на тужба за надоместок на штета до надлежниот суд (Член 21 од ЗЗЛП).

ДЗЛП може самостојно да поведе прекршочна постапка против контролор на податоци

Ако личните податоци не произлегуваат од Збирка на лични податоци

Поднесување Тужба за одговорност за надоместок на штета до надлежен граѓански суд:

Судот мора да одлучи по предметот и да ја разгледа законитоста на објавувањето на личните податоци земајќи ги предвид сите можни законски основи. Тужителот може да ја повлече тужбата во секое време

Медиумите како обработувачи на лични податоци – Надлежности на ДЗЛП

Обврска на медиумите да се придржуваат кон одредбите од Законот за заштита на личните податоци

Дирекцијата за заштита на лични податоци е надлежна само во делот на правото на приватност што се однесува на заштитата на личните податоци, уредена со Уставот на Република Македонија. Пошироки ограничувања на медиумите се утврдени со членот 25 од Уставот, кој утврдува дека на секој граѓанин му се гарантира почитување и заштита на приватноста на неговиот личен и семеен живот, на достоинството и угледот. Овие права се гарантирани со закон и обезбедуваат соодветна судска заштита.

За да се разберат надлежностите на ДЗЛП, важно е да се осврнеме на неколку општи поими утврдени со ЗЗЛП. Согласно одредбата од членот 2 став 1 од ЗЗЛП, личен податок е секоја информација која се однесува на идентификувано физичко лице или физичко лице кое може да се идентификува, а лице кое може да се идентификува е лице чиј идентитет може да се утврди директно или индиректно, посебно врз основа на матичен број на граѓанинот или врз основа на едно или повеќе обележја специфични за неговиот физички, физиолошки, ментален, економски, културен или социјален идентитет, значи личните податоци се дефинираат како кои било податоци кои се однесуваат на поединец, без оглед на формата во која се изразени. Ставот 4 од истиот член понатаму утврдува дека субјект на лични податоци е секое физичко лице на кое се однесуваат обработените податоци. Согласно членот 1, ЗЗЛП ја уредува заштитата на личните податоци како основни слободи и права на физичките лица, а особено правата на приватност во врска со обработката на лични податоци. Во членот 2 став 2 од ЗЗЛП се дефинира дека «Обработка на личните податоци» е секоја операција или збир на операции што се изведуваат врз лични податоци на автоматски или друг начин, како што е: собирање, евидентирање, организирање, чување, приспособување или промена, повлекување, консултирање, употреба, откривање преку пренесување, објавување или на друг начин правење достапни, изедначување, комбинирање, блокирање, бришење или уништување; тоа соодветно ја опфаќа секоја операција или збир на операции извршени користејќи или поврзани со лични податоци; Така што терминот опфаќа и автоматска и рачна обработка во врска со збирки за пополнување или пребарување. Согласно одредбите од член 2 став 3 од ЗЗЛП, «Збирка на лични податоци» е структурирана група лични податоци која е достапна согласно со специфични критериуми, без оглед дали е централизирана, децентрализирана или распространета на функционална или географска основа.

Најзначајни принципи за заштита на лични податоци се ограничување на намената/целта, минимизирање на податоците и принципот на пропорционалност, предвидени во неколку одредби на ЗЗЛП, како и јасно наведени во преамбулата и одредбите на

Општата регулатива на ЕУ за заштита на лични податоци. Генерално, тие се однесуваат на следното:

- личните податоци треба да се собираат за конкретни, јасни и со закон утврдени цели и да се обработуваат на начин што е во согласност со тие цели. Натамошната обработка на податоците за цели на историски, научни или статистички истражувања нема да се смета дека не е во согласност со првичните цели за собирање на податоците доколку се преземени соодветни заштитни мерки во согласност со закон;
- личните податоци треба да се соодветни, релевантни и не преобемни во однос на целите заради кои се собираат и обработуваат;
- личните податоци треба да бидат точни, целосни и каде што е потребно ажурирани, при што ќе се преземат сите соодветни мерки за бришење или коригирање на податоците што се неточни или нецелосни, имајќи ги предвид целите заради кои биле собрани или обработени;
- личните податоци треба да бидат чувани во форма што овозможува идентификација на субјектот на лични податоци, не подолго од што е потребно да се исполнат целите поради кои податоците се собрани за натамошна обработка;
- Во случаи кога обработката на податоците е дозволена со закон, во отсуство на важечка согласност, потребно е обработката да биде неопходна за остварување на легитимната цел определена со закон.

Објавувањето на лични податоци во медиумите, само по себе, не претставува прекршување на одредбите на ЗЗЛП. Како што произлегува од условите наведени претходно, објавувањето на лични податоци може да претставува прекршување на заштитата на личните податоци доколку податоците биле незаконски добиени/ собрани од збирките на лични податоци. Доколку медиумот објавува лични податоци кои се дел од одредена збирка на лични податоци или пак се наменети за вклучување во таква збирка, а не постои законска основа (т.е. јавен интерес) или согласност на лицето за објавување, тогаш тоа би можело да претставува прекршување на одредбите на ЗЗЛП.

Доколку медиумот објавува лични податоци кои се дел од одредена збирка на лични податоци или пак се наменети за вклучување во таква збирка, а не постои законска основа (т.е. јавен интерес) или согласност на лицето за објавување, тогаш тоа би можело да претставува прекршување на одредбите на ЗЗЛП.

Доколку се објават лични податоци, што претставуваат само потврда на некои факти и не претставуваат лични податоци кои произлегуваат од збирка на лични податоци, тогаш тоа нема да се смета за прекршување на одредбите на ЗЗЛП; ова сепак не значи дека оштетената страна нема право на судска заштита (граѓанска одговорност).

Во Македонија генерално, контролорите се обврзани да назначат офицер за заштита на лични податоци, и медиумите не се изземени од оваа обврска – истите исклучоци од правилата важат и во однос на нив. Според член 26-а од ЗЗЛП, офицерот за заштита на личните податоци ги врши следниве работи:

- учествува во донесувањето на одлуки поврзани со обработката на личните податоци, како и со остварувањето на правата на субјектите на личните податоци,
- ја следи усогласеноста со законот и со прописите донесени врз основа на законот, што се однесуваат на обработката на личните податоци, како и со внатрешните прописи за заштита на личните податоци и со документацијата за техничките и организациските мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци,
- ги изработува внатрешните прописи за заштита на личните податоци и документацијата за техничките и организациските мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци,
- ја координира контролата на постапките и упатствата утврдени во внатрешните прописи за заштита на личните податоци и во документацијата за техничките и организациските мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци,
- предлага обука на вработените во врска со заштитата на личните податоци и
- врши други работи утврдени со закон и со прописите донесени врз основа на законот, како и со внатрешните прописи за заштита на личните податоци и со документацијата за техничките и организациските мерки за обезбедување тајност и заштита на обработката на личните податоци.

Задачите на офицерот за заштита на личните податоци согласно ЗЗЛП се слични со задачите на офицерот за заштита на личните податоци утврдени со Општата регулатива за заштита на лични податоци; сепак, ЗЗЛП утврдува поспецифични/конкретни задачи, додека Општата регулатива на ЕУ е повеќе ориентирана кон општо утврдување на должностите и задачите на офицерот за заштита на лични податоци.

Офицерот за заштита на лични податоци има важна улога во секоја организација која обработува лични податоци. Главните задачи и должности на офицерот за заштита на лични податоци вклучуваат обезбедување на усогласеност на работењето на организацијата со принципите за заштита на лични податоци.

Медиумско објавување на лични податоци во врска со судски постапки

Дали е дозволено објавување на документ што е издаден од орган за спроведување на законот?

Да земеме како пример – истрага во врска со осомничено лице и информација за него која вообичаено вклучува име, презиме, датум и место на раѓање, постојано живеалиште и државјанство. Врз основа на мерење на правото на приватност наспроти правото на слобода на изразување, јавниот интерес во тековните настани и правниот интерес на државниот орган во врска со заштитата на законот и поредокот, објавувањето на името и презимето на осомничениот кој што сеуште не е фатен, не претставува повреда на правото на заштита на личните податоци; се додека таквата објава може да допринесе да се пронајде/фати претпоставено опасниот осомничен, објавувањето на некои други лични податоци ќе се смета за пропорционално со целта кон која се стреми. Ако, на пример, државјанството и датумот и местото на раѓање не се релевантни во потрагата по осомничениот, тие не треба да бидат објавени.

Согласно одредбите од член 2 став 2 од 33ЛП, обработка на личните податоци е дозволена во согласност со членот 6 од 33ЛП доколку обработката на таквите податоци е утврдена со закон, или е обезбедена претходна согласност од индивидуата на која се однесуваат податоците. Треба да се има предвид општиот принцип на пропорционалност што се однесува на заштитата на личните податоци, како што е регулирано со членот 5 од 33ЛП. Според оваа одредба, личните податоци што се обработуваат мора да бидат соодветни, релевантни и не преобемни во однос на целите за кои таквите податоци биле собрани или обработени.

При проценката – во случај на судир на неколку основни права и/или во случај на забрана на прекумерно влијание врз таквите права – секогаш е неопходно да се процени дали ограничувањето на таквите права или нивното загрозување се пропорционални и потврдени со уставно прифатлива цел која има намера да заштити или обезбеди некоја друга општествена или јавна корист, и кога преку ограничување на таквото право тие директно или индиректно ги штитат правата на другите. Ова исто така, ги опфаќа и исклучоците кои произлегуваат од член 8 од ЕКЧП (видете понатаму, Одлуката на ЕКЧП, *Leander v. Sweden*, No. 9248/81, 26 March 1987) и влијаат врз правата и интересите на погодените страни во најмалата можна мера и/или оценката за прифатливоста на итното вмешување во однос на евентуалните последици.

Погледнато од аспект на општата пропорционалност, степенот на мешање во заштитеното право - имено заштитата на личните податоци мора да биде соодветна и пропорционална на целта и важноста на друго уставно заштитено право или јавна корист, како што е наведено во член 5 од 33ЛП. Оттука, објавувањето на лични податоци

мора да се проценува и од аспект на уставно загарантираната слобода на изразување, утврдена во член 16 од Уставот на РМ и разработена со Законот за медиуми. Во врска со спроведувањето на одредбите од ЗЗЛП, при обработка на личните податоци заради обезбедување информации за јавноста, медиумите се должни да ги почитуваат сите одредби од ЗЗЛП. Ова исто така значи дека, при објавување на лични податоци, медиумите мора да се усогласат со членот 5 од ЗЗЛП и да го применуваат принципот на пропорционалност.

Фактичкото спроведување на принципот на пропорционалност во вакви случаи потекнува од востановената практика на ЕСЧП, која во неколку случаи - на пример, во случајот *Von Hannover v. Germany* – одлучил на следниот начин:

1. медиумите имаат само потесен опфат на правото на мешање во приватноста на оние јавни лица кои не се занимаваат со политика или кои не вршат службена или политичка функција (т.е. оние јавни личности кои не можат да се класифицираат како јавни личности «Пар екселанс»);
2. на медиумите не треба да им се даде право да се мешаат во приватноста на оние јавни личности кои не се јавни личности «пар екселанс» ако деталите за нивниот приватен живот не се релевантни за јавната расправа за прашања што се од општ и/или јавен интерес;
3. љубопитноста на јавноста и медиумите кои служат за забава на јавноста (како што се таблоидите) не може да се смета како јавен интерес ако опфаќа (нелегитимно) мешање во приватноста на јавните личности кои не се јавни личности «пар екселанс»;
4. ниту слободата на изразување, ниту правото на приватност се апсолутни во нивниот карактер; и поради оваа причина, доколку дојде до нивен меѓусебен судир, тие мора да бидат соодветно избалансирани.

ЕСЧП им наложува на земјите потписнички на ЕКЧП попрецизно да го дефинираат поимот јавна личност²⁵

Доколку, во одредени случаи, лицата не можат да се класифицираат како јавни личности «пар екселанс» тогаш медиумите не смеат да се мешаат во нивната приватност. Во вакви случаи, деталните лични податоци најверојатно не се важни за прашања од општ или јавен интерес. Во секој поединечен случај, треба да се процени дали целосното откривање или само некои лични податоци од даден документ би биле доволни за задоволување на потребите од јавен интерес. Во случај кога станува збор за истрага, тоа, на пример, би значело само објавување на целосното име на осомничениот. Објавувањето на вакви минимални информации би било доволно за да се информира јавноста за тековните работи. Други лични податоци, кои вообичаено

²⁵ Видете повеќе во A. Teršek, Freedom of the Media and privacy protection: a critique of two precedents, proposal for the classification of a «public figure» and proposal for constitutional standards in Dnevi Civilnega Prava, Portorož, објавено од the Institute of Public Policy Ljubljana University's Faculty of Law, 2006.

се дел од барањето за истрага, во никој случај не се релевантни за јавниот интерес или за слободата на изразување, бидејќи поединецот - според точка 4 од член 2 од ЗЗЛП - е целосно препознатлив со целосното име дадено во контекст на други податоци кои произлегуваат од објавениот документ.

Објавувањето може да се смета како манифестација на преовладување на правото на јавноста да биде информирана над правото на заштита на личните податоци; сепак, тоа мора да биде во согласност со уставниот принцип на пропорционалност. Исто така, објавувањето на датумот и местото на раѓање, постојано живеалиште и државјанство на осомничениот - за кои медиумите немаат соодветна законска основа, ниту лична согласност на поединецот - го надминува она што е задолжително со закон. Оттука, ова ќе се смета за неоправдана обработка на лични податоци и прекршување на одредбите од член 5 од ЗЗЛП.

Објавувањето на преобемни лични податоци за истрага (во кривична постапка) треба да се смета за неоправдано вмешување во правото на поединецот на заштита на личните податоци. Тоа исто така, може да доведе до кражба на идентитет или друга злоупотреба (на пр. фалсификување на документи врз основа на детални лични податоци што биле објавени или мешање во приватноста или семејниот живот на поединецот, па дури и личен напад (одмазда) или друго кривично дело против тоа лице) или дури и опасност по јавниот ред.

Доколку, во одредени случаи, лицата не можат да се класифицираат како јавни личности «пар екселанс» тогаш медиумите не смеат да се мешаат во нивната приватност. Во таков случај, деталните лични податоци најверојатно не се важни или пак се нејасни за каква било јавна дискусија за прашања што се од општ јавен интерес. Во секој поединечен случај, треба да се процени дали целосното откривање или само некои лични податоци од даден документ би биле доволни за задоволување на потребите од јавен интерес.

Дали е дозволено објавување на извештаи од аутопсија на жртвите?

Извештаите за обдукција генерално вклучуваат чувствителни лични податоци чија обработка е регулирана со член 8 од ЗЗЛП, со која се предвидува дека чувствителните или т.н. посебни категории на лични податоци²⁶ можат да се обработуваат само ако тоа е дозволено со закон врз основа на јавен интерес или на Одлука на Дирекцијата за заштита на лични податоци.

Правото на слобода на изразување од страна на медиумите не е апсолутно право; како и сите такви права и слободи може да биде ограничено со правата на другите, како и во случаите утврдени со Уставот на РМ.

²⁶ Тоа се лични податоци кои го откриваат расното или етничкото потекло, политичките гледишта, религиозните или други верувања, членство во синдикат и податоци во врска со здравствената состојба или сексуалниот живот.

Треба да се нагласи дека правото на слобода на изразување е веќе ограничено со членот 3 од Законот за медиуми. Имено, согласно одредбите од член 3, активностите на медиумите треба да се темелат на слобода на изразување, заедно со почитувањето на човековата индивидуалност, приватност и достоинство.

Додека македонскиот Закон за медиуми не предвидува подетални одредби, наспроти тоа, на пример словенечкиот Закон за медиуми јасно предвидува дека медиумите немаат право на информации, ако тоа би значело повреда на доверливоста во однос на личните податоци во согласност со закон, освен ако со објавувањето не се спречува сериозен кривичен престап или опасност по човечкиот живот или јавниот имот. Одредбите од словенечкиот Закон за медиуми јасно упатуваат на неопходноста од постоење јавен интерес во врска со објавувањето на податоци што го загрозуваат правото на лично достоинство, приватност и заштита на личните податоци на поединците: при остварувањето на правото на слобода на изразување, медиумот е должен да ја почитува неповредливоста и заштитата на личноста и достоинството; медиумите можат само да ги потиснуваат ваквите права во случај со објавувањето да се спречува сериозен кривичен престап или опасност по човечкиот живот или јавната сопственост.

Објавувањето на извештаи од аутопсија кои се однесуваат на жртвите на криминалот, неодминливо вклучува судир на две човекови права: правото на слобода на изразување и правото на заштита на лични податоци; соодветно помирување се обезбедува во согласност со уставното начело на пропорционалност утврдено во член 5 од ЗЗЛП, во кое се наведува дека обработката на личните податоци мора да биде соодветна, релевантна и не преобемна во однос на целите за кои се собираат и понатаму обработуваат личните податоци (повеќе информации за ова се дадени во одговорот на првото прашање во врска со спроведувањето на принципот на пропорционалност).

Преку имплементација на одредбите од член 3 од Законот за медиуми, медиумите ќе имаат право да ги добијат и да ги објават извештаите за обдукција или делови од нив, доколку таквото дејство би спречило сериозно кривично дело или би спречило опасност по човечкиот живот или јавната сопственост, што, во пракса, многу малку е веројатно да биде случај.

Дали е дозволено објавување на фотокопија од лична карта на осомничен?

Да го земеме, на пример, објавувањето на фотокопија од лична карта на осомничениот, при што се обработуваат следните лични податоци: фотографија на поединецот, негово/нејзино име, презиме, датум на раѓање, место на раѓање, пол, број на лична карта, датум на издавање на лична карта, датум на истекување, место на издавање и потпис на имателот. Согласно одредбите од член 6 од ЗЗЛП, кои исто така се обврзувачки за медиумите, за објавување лични податоци од лична карта, мора да постои законска основа за такво дејствие или лична согласност на лицето чии лични податоци се објавуваат, или пак

своевидна потврда за приматот на правото на јавноста да знае за сите лични податоци од наведената лична карта. Во овој поглед, сите објавени лични податоци мора да бидат соодветни и во опсегот, во однос на целите за кои се собрани и дополнително обработени. Неуспехот да се направи тоа, ќе го наруши принципот на пропорционалност (за повеќе информации за спроведувањето на принципот на пропорционалност видете погоре). Евидентно е дека пред објавувањето на фотокопија од целата лична карта на осомничениот, медиумите се должни да ги прикријат личните податоци: датум на раѓање, место на раѓање, пол, број на лична карта, датум на издавање, датум на истекот на лична карта, место на издавање и потпис на имателот.

Меѓутоа, во случај на објавување на фотокопија од лична карта или пасош не се предизвикуваат само проблеми или опасности по приватноста - исто така се појавуваат и проблеми по јавната сигурност и безбедноста на државата. На пример, во Република Словенија е забрането да се прават или да се чуваат копии од лична карта или пасош – рационалноста на таквата експлицитна забрана е повеќе во заштитата на личните карти и пасоши како автентични и официјални инструменти за идентификација, спречување на фалсификување на таквите документи кое би ја нарушило не само приватноста на имателот на документите туку и интересите на државната безбедност.

За објавување лични податоци од лична карта, мора да постои законска основа за такво дејствие или согласност на лицето чиј лични податоци се објавуваат, или пак своевидна потврда за приматот на правото на јавноста да знае за сите лични податоци од наведената лична карта.

Прашања што се однесуваат на медиумско објавување на лични податоци за вработени лица

Дали е дозволено објавување на лични податоци на вработените во приватниот сектор?

Доколку медиумите, на пример, ги објавуваат имињата и презимињата на примателите на највисоките бруто и нето плати на вработените во една компанија, притоа немаат ниту согласност на поединецот ниту друга правна основа за таква обработка на лични податоци, таквата постапка ќе претставува неовластено откривање на лични податоци на јавноста.

Обработката на личните податоци на вработените во приватниот сектор е регулирана со Законот за работни односи на Република Македонија. Согласно наведениот закон, како и со почитување на одредбите од член 6 од ЗЗЛП, медиумите можат само да ги објавуваат податоците за примателите на највисоките бруто и нето плати во компаниите, доколку тоа е неопходно во остварувањето на правата и обврските што произлегуваат од работниот однос или се однесуваат на работен однос или ако е дадена согласност

од лицето на кое се однесуваат податоците. Јавната природа на платите е пропишана само за вработените во јавниот сектор. Доколку медиумите ги објавуваат таквите информации, тие не можат да се повикаат на правото на слобода на изразување и на јавниот интерес, бидејќи согласно членот 10 од ЕКЧП ваквите права и слободи се ограничени со правата на другите. Покрај тоа, правото на слобода на изразување е ограничено со Законот за медиуми, според кој медиумите немаат право да ги добијат и објавуваат тие податоци, освен ако нивното објавување не би спречило сериозно кривично дело или директна опасност за човечкиот живот или јавната сопственост, која, во овој пример, најверојатно не е доведена во прашање.

Објавувањето на овој вид на лични податоци ќе го загрози правото на достоинство на поединецот, заштитата на личноста и приватноста, како и правото на заштита на личните податоци; следствено, правото на слобода на изразување не преовладува во судирот со овие права.

Кои лични податоци за државните службеници е дозволено да се објавуваат?

Во однос на обработката на името и презимето и на некои други лични податоци на државните службеници, треба да се земат предвид одредбите од ставот 1 од член 6 на македонскиот Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер, каде што личните податоци се наведени како еден од исклучоците кога органот на јавниот сектор може да одбие пристап на подносителот на барањето до бараните информации. Сепак, дури и личните податоци може да бидат откриени, според став 3 од член 6 од Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер, кога со објавувањето на информациите последиците за заштитениот интерес се помали од јавниот интерес што би бил задоволен со објавувањето на информациите.

Исто така, главната цел на системот регулиран со Законот за државни службеници е да обезбеди начини за избор на државни службеници врз основа на објективни критериуми за професионална компетентност. Таквите средства на објективност се обезбедуваат во рамките на постапката за избор на кандидат за пополнување на работна позиција. Во врска со ова треба да се спомене член 9 од Законот за државни службеници кој предвидува дека секое лице кое ги исполнува предвидените општи барања може да биде вработено како државен службеник, што значи дека вработувањето на државните службеници ќе се спроведува на начин што гарантира еднаков пристап на позиции за сите заинтересирани кандидати под еднакви услови и да гарантира избор на кандидатот кој е најпрофесионално квалификуван за извршување на задачите во однос на соодветната работна позиција. Овој принцип се применува во однос на секое слободно работно место, барем од аспект на избор на најквалификуван кандидат. Преку примената на критериумите и спроведувањето на овој принцип, се гарантира и овозможува конкуренцијата, професионалноста и ефикасноста на државната служба, додека потенцијалот за корупција е намален.

Што се однесува до пристапот до лични податоци на државните службеници, треба да се нагласи дека во согласност со т.н. доктрина за очекување во однос на приватноста - како што е потврдено од ЕСЧП во случаите *Halford v. United Kingdom* и *Copland v. United Kingdom* - државните службеници немаат право да очекуваат приватност во однос на нивните имиња, титула, работно место, плата, деловна адреса и оние делови од успешна апликација за работа што означуваат квалификации на апликантот во врска со занимањето на одредено работно место. Поради овој принцип на отвореност, кој бара транспарентно работење на јавниот сектор со цел да се постигне висок степен на учество на граѓаните во извршувањето на моќта на државните органи, вработените во јавниот сектор во Македонија автоматски значително ги намалуваат очекувањата за приватност од оние вработени во приватниот сектор.

Податоците кои се однесуваат на работниот однос на државните службеници треба да се испитаат пред објавувањето во медиумите, за да се обезбеди дека не претставуваат исклучок од слободно достапните информации од јавен карактер. Критериумите кои се користат за извршување на таквото испитување обично се утврдени во внатрешниот акт за организација и класификација на работните места од соодветното тело од јавниот сектор и/или во спецификација за јавни набавки.

Сите лични податоци кои се однесуваат на државните службеници кои не се поврзани со нивниот работен однос како што се домашна адреса, датум и место на раѓање, имиња на родители, број и имиња на деца, приватен телефонски број, број на испити и просечни оценки за време на студиите, како и други квалификации кои не биле потребни за соодветната работна позиција итн., треба да се отстранат пред објавувањето. Ваквите податоци не претставуваат слободно достапни информации од јавен карактер, па оттаму спаѓаат во категоријата заштитени лични податоци.

Објавување на снимки и фотографии во врска со лични податоци

Дали е неопходно да се добие согласност од поединецот пред да се објави во медиумите негова/нејзина фотографија или видео снимка/снимка на гласот?

Фотографијата на една личност е збир на релативно целосни и детални карактеристики на поединецот, бидејќи е своевиден носач, односно «техничка копија» на визуелните карактеристики на поединецот. Современата правна теорија и судската пракса се согласуваат дека фотографијата на индивидуата ги претставува неговите или нејзините лични податоци сè додека резолуцијата на фотографијата е доволна за да се препознаат ликот/лицето, телесното држење, облеката, локацијата или движењето. Со современите технологии за препознавање лице (дури и оние кои се помалку софистицирани и достапни на јавноста, како што е Google пребарување на слики), секој поединец е прилично лесно препознатлив преку фотографија.

За да се објави фотографија, потребно е да се добие согласност од личноста која е фотографирана; притоа, согласноста треба да биде доброволно дадена. Дозволата во случајот важи само за лицето кому му е дадена согласноста, и само за договорениот временски период, начин и цел на објавувањето. Повеќекратно објавување на фотографија на лице кога дозволата е дадена само за едно објавување или објавување на фотографија од страна на повеќе лица (на пример, во неколку медиуми) се смета за злоупотреба на согласноста и последователно загрозување на приватноста на фотографираното лице. Публикување без согласност на фотографираното лице е дозволено само кога е од јавен интерес, што генерално може да се претпостави за фотографии направени на јавни места, особено јавни настани (фотографии од различни настани, фотографии од парк, улица или плоштад итн.), но експлицитна согласност е потребна ако фотографираното лице е главен белег на фотографијата и неговото/нејзиното присуство или дејствување на такво јавно место или настан не е од посебен јавен интерес. Особено, јавните личности треба да толерираат помала приватност на јавни места. Објавувањето на вакви фотографии е генерално дозволено, освен ако фотографијата не претставува снимка од нивниот секојдневен или интимен живот.

Кога се испитува нарушувањето на правото на приватност и личноста, важно е да се има предвид дека секој што посетува јавен настан (како изведувач или гледач) мора да биде свесен дека постои голема шанса да биде фотографиран и/или снимен. Поединецот не смее да биде во фокусот на една фотографија која потоа се објавува. Сепак, фотографирањето или на друг начин евидентирање на јавен настан, како евиденција или документарен филм за тој настан, може исто така да содржи слика на поединец. На јавно место, приватна личност може да очекува повеќе загрозување на својата приватност и правото на приватност како такво.

Објавување слика на поединец може да се оправда со постоење повисок приватен или јавен интерес. Во таа смисла, неопходно е да се одлучува за секој случај поединечно со мерење на спротивставените интереси. Конфликт на спротивставени интереси се однесува на фотографии и снимки на современи личности кои сами по себе го поттикнуваат јавниот интерес. Правната пракса, според тоа, идентификувала - и следствено прави разлика меѓу - две групи на личности: т.н. „апсолутно јавни“ личности и „релативно јавни“ личности, при што и двете групи, генерално уживаат понизок степен на заштита. Апсолутната група ги опфаќа поединците кои се под постојан и долготраен јавен надзор, поради нивната улога или функција во општеството (на пр. политичари, носители на јавни функции, уметници и спортисти итн.), меѓу кои некои се сметаат за јавни личности «пар екселанс». Во релативната група спаѓаат лица кои се само од привремено јавно значење, најчесто поради нивната поврзаност со одреден настан или нивната улога во јавноста. Релативно јавни личности вклучуваат, меѓу другото, сторители на криминал (киднапери, убијци итн.), победници на натпревари или добитници на лотарија, како и државни службеници итн.. Фотографирањето или други дејствија во однос на лица од обете групи без нивна согласност е дозволено само до одреден степен, пропорционално со важноста на настанот или нивната улога

и само во врска со релевантните податоци поврзани со тој настан или улога. Релативно јавната личност може да биде прикажана само во периодот кога поради одреден настан е од интерес на јавноста, а не по тој период. Треба да се обрне внимание на фактот дека во однос на обете групи, не е дозволено сензационалистичко или невкусно барање до лицето, ниту пак објавување на фотографии или информации кои што се или нерелевантни или ја загрозуваат интимноста и приватниот домен на поединецот, или кои што се без значење за настанот, улогата или јавниот интерес.

Своевиден прецедент во оваа област е случајот *Von Hannover v. Germany* (no. 2), каде што ЕСЧП одлучил дека објавувањето на фотографиите го попречува правото на приватност на принцезата Каролина. Судот нагласил дека принцезата често се појавува на јавни места каде што медиумите имаат многу можности да ја фотографираат, па затоа нема потреба да се вознемирува принцезата во нејзиниот приватен живот. ЕСЧП, исто така, ги предупредил медиумите дека објавувањето на фотографиите не придонело кон каква било политичка или јавна дискусија. При балансирање на слободата на изразување наспроти заштитата на приватноста, влијанието на објавувањето на информациите (во овој случај на фотографиите) во однос на дискусијата, треба генерално да биде од пресудно, одлучувачко значење.

Неовластено визуелно или тонско снимање (таен надзор или прислушување без соодветна судска наредба) претставува кривично дело соодветно на одредбите на членовите 151 и 152 од Кривичниот законик на РМ, само во случај, кога таквото снимање или користењето на таа снимка значително ја загрозуваат приватноста на поединецот. Засегнатата страна може да поднесе предлог за покренување на кривично гонење за сомневање за нелегално снимање во обвинителството на надлежната држава. Важат и одредбите за покренување граѓанска одговорност.

За да се објави фотографија, неопходно е најпрво да се добие доброволна согласност за објавување од страна на фотографираното лице. Притоа, согласноста е валидна само во однос на лицето кому му е дадена, и само за договорениот период, начин и цел на објавување.

Објавување фотографии без согласност на фотографираното лице е дозволено само кога е од јавен интерес, што генерално може да се претпостави за фотографии направени на јавни места, особено на јавни настани. Особено, јавните личности треба да толерираат поголемо загрозување на нивната приватност на јавни места. Објавувањето на вакви фотографии е генерално дозволено, освен ако фотографијата не претставува снимка од нивниот секојдневен или интимен живот.

Објавување на лични податоци што е резултат на анализа на објавени податоци

Дали е дозволено објавување на листата на 100-те најбогати Македонци?

Согласно член 16 од Уставот на РМ, се гарантира слободата на уверувањето, совеста, мислата и јавното изразување на мислата. Исто така се гарантира слободата на говорот, јавниот настап, јавното информирање и слободното основање на институции за јавно информирање. Поимот изразување на мислење и совест се однесува на изговорените зборови, како и на сликите, печатот, електронските медиуми и сите дејства кои имаат за цел да изразуваат идеја или мислење или презентација на вести или информации. Се гарантира ширење на информации и мислења, како и нивно примање и собирање. Меѓутоа, ова не значи дека слободата на изразување се протега само на податоци и информации што може да се утврдат/потврдат. Правото што произлегува од член 16 на Уставот на Република Македонија се протега и на мислење, критика и шпекулација, што произлегува и од пресудата на ЕЧП во случајот *Lingens v. Austria*²⁷. Освен тоа, во случајот *Thorgeir Thorgeirson v. Island*, ЕЧП зазела став дека изразувањето на мислење не вклучува обврска да се докаже веродостојноста или вистинитоста.

Листата на 100-те најбогати македонци, објавена во медиумите, може да биде во доменот на уставното право на слобода на изразување, и таа претставува, претежно, шпекулација и преглед врз основа на проценки, направени преку неартикулирани критериуми за анализа на јавни и/или јавно достапни информации (на пр. акции, удели, хартии од вредност, берза, годишни извештаи за компании, архиви и информации кои се познати на медиумите...). Ваквите податоци се предмет на јавна евиденција, додека оценките и пресметките и заклучоците кои можат да произлезат од нив се до одреден степен шпекулативни и оттаму не претставуваат лични податоци кои би биле заштитени со ЗЗЛП.

Во рамките на остварувањето на уставното право на слобода на изразување - кое исто така го вклучува и правото на проценка и нагаѓање - медиумите можат слободно да објавуваат листа на 100-те најбогати македонци, се додека овие податоци не се добиени од официјални бази на податоци.

Притоа, тие дејствија не ги повредуваат одредбите на ЗЗЛП, бидејќи објавениот материјал не е заштитен како личен податок, туку е проценка што произлегува од јавно достапни податоци. Меѓутоа, се препорачува извесен степен на претпазливост во однос на заштитата на достоинството и приватноста на поединците при изготвување вакви листи, бидејќи и покрај тоа може да се применува граѓанска одговорност.

²⁷ ECtHR, *Lingens v. Austria*, No. 9815/82, 8 July 1986.

Опсег на изворите кои можат да ги снабдуваат медиумите со лични податоци

Дали општината може да ги снабдува медиумите со личните податоци содржани во граѓанска иницијатива за повикување на референдум?

Јавната иницијатива која повикува на референдум, кој, во согласност со Законот за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните, ги вклучува имињата на потписниците, се обработува од страна на општински орган. Целта на добивање на такви податоци е да се потврди дали доволно (вистински) гласачи ја поддржат иницијативата за референдум, како и истовремено да се спречи злоупотреба (на пример, фиктивни или несоодветни лица, имитација итн.). Откако ќе се утврди дека иницијативата која повикува на референдум ја има потребната веродостојна поддршка, имињата на избирачите повеќе не се релевантни, бидејќи целта на верификацијата на собраните гласови е постигната. Следствено, личните податоци на оние кои ја дале поддршката за распишување на референдум не треба да претставуваат ниту дел од документацијата во понатамошната референдумска постапка, или пак заштитата на нивните лични податоци треба да се обезбеди на друг соодветен начин.

Во контекст на член 6 од ЗЗЛП, споменатиот Закон претставува правна основа за собирање на лични податоци со единствена специфична и законска цел; според тоа, доколку не е поинаку определено, овие податоци не можат понатаму да се обработуваат на кој било начин спротивно на целите за кои се собрани - за да ја потврдат автентичноста на потписниците и нивната подобност. Секоја комуникација, понатамошна обработка (на пример, доставување до медиумите) или на друг начин да се направат достапни податоците содржани во иницијативата, нема да биде во согласност со целите утврдени со Законот за референдум и други облици на непосредно изјаснување на граѓаните, и на тој начин би претставувале спротивност на член 6 од ЗЗЛП. Меѓутоа, во вонредни случаи кога постојат сериозни сомневања за тоа дали одлуката на надлежните органи за автентичноста и прифатливоста на потписниците е исправна, преносот и објавувањето на одредени податоци може да се сметаат за неопходни во едно демократско општество и пропорционално на легитимната цел да се открие прекршување од страна на органот.

Личните податоци на оние кои ја дале поддршката за распишување на референдум не треба да претставуваат ниту дел од документацијата во понатамошната референдумска постапка, или пак треба да се обезбеди заштита на нивните лични податоци на друг соодветен начин.

Дозволено ли е болница/здравствена установа да ги снабдува медиумите со податоци за здравствен статус на пациенти?

Членот 8 од ЗЗЛП, како правна основа за обработка на чувствителни лични податоци, кој согласно точка 10 од член 2 од ЗЗЛП исто така ги опфаќа и податоците за здравствениот статус, предвидува дека обработката може да се изврши само ако поединецот дал претходна експлицитна писмена согласност за тоа.

Фактот дека медиумите може веќе да биле делумно или целосно запознаени со личните податоци кои ги добиле од други извори, не и дава правна основа на болницата и/или на здравствениот работник да ги открие податоците содржани во медицинската документација – што значи, само претходна експлицитна согласност од пациентот обезбедува правна основа.

Дозволено ли е медиумите да ги објавуваат имињата и презимињата на учениците од документ за родителска поддршка на наставник?

Законот за медиуми на РМ не го дефинира јавниот интерес во рамки на значењето на член 6 од 33ЛП (повеќе за ова погледнете го одговорот на второто прашање од втората точка од ова поглавје на Прирачникот) и оттука не обезбедува правна основа за обработка на лични податоци во конкретниот случај (наведени имиња и презимиња на учениците). Дефиницијата на Законот за медиуми за објавување во јавен интерес не се протега на содржини кои не се оддалеку поврзани со лични податоци, па затоа во овој контекст објавувањето на личните податоци не е оправдано.

Со објавувањето на имињата и презимињата на учениците, медиумите, според член 18 од Уставот на РМ, ќе го нарушат правото на заштита на личните податоци на ученикот; таквото дејствие исто така би било во спротивност со член 6 од 33ЛП. Присилите за правата кои произлегуваат од член 18 од Уставот на РМ во принцип не се санкционирани; потенцијалните исклучоци треба да бидат строго проценети и да се дозволат единствено ако се сметаат за итни или важни од перспектива на јавен интерес, при што инвазијата на приватноста треба да се сведе на најнизок можен степен. Во ваква ситуација, исто така, би било неопходно да се изврши строга проценка за загрозувањето на правата кои се однесуваат на заштитата на личните податоци.

Потребно е да се истакне дека поимот јавен интерес - ако го сметаме за нешто што не е утврдено или институционализирано од страна на законодавецот, туку како нешто што е релевантно за некоја специфична јавност - не треба само да претставува нешто што е интересно за јавноста. Љубопитноста и интересот на јавноста е нешто сосема поинаку од прашање или информации од јавен интерес. Како резултат на тоа, претходното не е оправдување за какво било загрозување на правата од член 18 од Уставот на РМ. Понатаму, може да се заклучи дека слободата на изразување и јавен интерес не претставуваат основа според член 18 од Уставот на РМ или за одредбите од членот 6 од 33ЛП (за повеќе информации за спроведувањето на принципот на пропорционалност во пракса, погледнете го одговорот на првото прашање во втората точка од ова поглавје на Прирачникот).

Технички и организациски мерки за заштита на лични податоци

Секој контролор е обврзан да примени технички и организациски мерки за да обезбеди усогласеност со принципите за заштита на личните податоци, посебно за да осигура дека личните податоци се обработуваат на начин кој обезбедува соодветна сигурност на личните податоци, вклучувајќи заштита од неовластена или незаконска обработка и од случајна загуба, уништување или оштетување. Контролорот треба секогаш да биде во можност да покаже дека обработката на податоците се врши во согласност со прописот кој се применува. Не постојат општи правила за тоа кои конкретни мерки треба да се спроведат – тоа, секако е резултат на ориентираност кон специфичните барања во конкретната ситуација. Сепак, воспоставени се неколку стандарди за заштита на личните податоци во рамки на територијата на ЕУ, најчесто стандардот ISO/IEC 27001.

При спроведувањето на техничките и организациските мерки контролорите треба да ја имаат предвид природата, обемот, контекстот и целите на обработката, како и различните ризици, нивната веројатност и сериозност за правата и слободите на физичките лица. Препорачливо е да се направи претходна проценка на влијанието на приватноста, така што техничките и организациските мерки би можеле да бидат приспособени со оглед на сложеноста и начинот на обработка на податоците (на пример, ако обработката вклучува профилирање на поединци, автоматизирано донесување одлуки и онлајн складирање, техничките и организациските мерки треба да бидат порестриктивни), квалитетот и количината на обработените податоци (на пр. ако обработката вклучува чувствителни лични податоци и големи групи на податоци, техничките и организациските мерки треба да бидат порестриктивни) и големината и видот на контролорот (на пример, ако контролорот е голема мулти-национална компанија со многу подружници и оддели, техничките и организациските мерки треба да бидат порестриктивни).

Техничките и организациските мерки главно вклучуваат ИТ (информатички) решенија, внатрешна регулатива за обработка на податоци за тоа како конкретно да се обработуваат, чуваат и пренесуваат конкретни лични податоци, воспоставување внатрешна одговорност и план за реакција во случај на прекршување/повреда на податоци, обука на вработените и ревизии и ажурирање на технички и организациски мерки. Треба да се земат предвид главните принципи за заштита на податоците - принципот на минимизирање на податоците и принципот на пропорционалност.

Технички и организациски мерки за заштита на лични податоци од страна на медиумите

Иако медиумите може да се сметаат за привилегирани во контекст на нивната важна улога на „јавни чувари“ кои го обезбедуваат јавниот интерес како правна основа за обработка на податоци, сепак, тие на ниту еден начин не се привилегирани од аспект на обезбедување сигурност на личните податоци.

Сите востановени општи правила за дефинирање и спроведување на соодветни технички и организациски мерки, се однесуваат и на медиумите во иста мера како и во однос на секој друг контролор. Некои обврски може да се поедностават во некои земји (на пример, во Словенија медиумите не се обврзани да донесуваат интерни правила за обработка на податоци и да воспостават каталог на збирки на лични податоци), сепак, во Општата Регулатива за заштита на лични податоци нема посебни одредби во однос на медиумите.

Веројатно, најважна организациска мерка за медиумите е подигнување на свеста и едукација на уредниците, новинарите, истражувачите, фотографите и камерманите. Тие се оние кои директно ги собираат и пренесуваат личните податоци до јавноста, па затоа се клучни фактори за обработка на податоци во медиумите. Тие треба да имаат обезбедено доволна и релевантна правна основа/поддршка пред да објават лични податоци. Исто така, секогаш треба да постапуваат според принципот за минимизирање на податоците и принципот на пропорционалност при собирање и објавување на податоци, имајќи ја во вид потребата од ефикасни техники за анонимизација, особено кога известуваат за деца, сексуална злоупотреба, кривични пријави и теми поврзани со здравјето. Во таа смисла, медиумските работници треба да тежнеат кон тоа да не градат сторија околу личноста, туку околу одредено прашање или настан, и, додека го прават тоа, да не предизвикаат никаква или пак што е можно помала колатерална штета на приватноста на вклучените лица.

Потребно е да се внимава да не се откриваат лични податоци дури и во процесот на собирање на податоците од различни извори. Притоа, тие не смеат да собираат лични податоци од лажни извори или со тајни методи. Новинарите не треба да користат лични податоци во спротивност со целите за кои податоците првично беа собрани.

При постапување со лични податоци, медиумскиот персонал треба да ги следи т.н. „правило на чисто биро“ и „правило на чист екран“. Ова значи дека никогаш не треба да оставаат документи и други носители на лични податоци (како што се USB меморија и други единици за чување на податоци) без надзор или на неовластени лица да можат да се запознаат со личните податоци. Плакари, фиоки и канцеларии каде што се чуваат личните податоци треба да бидат заклучени кога нема контрола. Компјутерите треба автоматски да се заклучат по разумен период од последната употреба со корисничко име и лозинка. Се препорачува употреба на криптографски методи (во некои земји, на пример, Словенија, дури и се инсистира на тоа)

кога се пренесуваат чувствителни лични податоци преку телекомуникациски средства или доколку се складираат на хард диск. Немојте никогаш да користите јавни интернет врски кога пренесувате лични податоци. Треба да генерирате квалитетни лозинки (не имиња на домашни миленичиња, деца, места каде што последен пат сте биле на одмор), лозинките не треба да се споделуваат со никого или да се чуваат на очигледни места (на пример, напишани под тастатурата). Добра лозинка вклучува големи и мали букви, различни симболи (како што се &, %, #) и броеви. Кога се фрлаат носачи на лични податоци, треба да бидат ефикасно уништени (со употреба на шредери за хартија или со техники за пребришување).

Треба да се обезбедат други технички мерки за медиумскиот персонал од страна на раководството со поддршка од ИТ тимот—на пример, Firewalls, anti-malware и шпионски софтвер, квалитетна лозинка и потсетници за промени, резервна копија итн.

Една од најважните претпоставки е да се препознае од страна на медиумските работници кога се обработуваат лични податоци («лични податоци» се сите информации што се однесуваат на идентификувано физичко лице или лице кое може да се идентификува) и да бидат свесни дека обработката подразбира каква било операција или сет на операции што се вршат на лични податоци или на групи на лични податоци, без разлика дали со или без автоматски средства, како што се собирање, евидентирање, организација, структурирање, складирање, прилагодување или менување, пребарување, консултирање, употреба, откривање преку пренесување, ширење или поинаку правење достапно, усогласување или комбинација, ограничување, бришење или уништување, па дури и обичен увид.

Заклучок

Општо земено, правото на приватност (заедно со правото на заштита на личните податоци), како и правото на изразување и информирање, може да се сметаат за исклучително важни човекови права кои честопати се судираат во пракса. Оттука, новинарите, уредниците, медиумите мора да ја извршуваат својата работа со голема сензибилност, додека информациите што ги даваат мора да бидат точни, ажурирани и потврдени. Известувањето не треба да биде навредливо за/кон оние кои се предмет на него и не смее да се меша во нивната приватност. Дополнително внимание треба да се посвети во случаите кога се вклучени малолетници или други категории ранливи лица.

Имено, во секој поединечен случај треба да се одмерат интересите на правото на приватност на поединецот, заедно со јавниот интерес и правото на информирање. Општото правило упатува на одмерување на интересите, што било исто така сторено од страна на ЕСЧП во случајот *Biriuk v. the Republic of Lithuania*²⁸, каде што Судот го заштитил правото на приватност над наводниот јавен интерес, кога насловите во весникот објавиле вест дека во некое село живее 30-годишна жена по име Gitana Biriuk, мајка на две деца и која била заразена со ХИВ вирус. Бидејќи таа водела промискуитетен живот и барала различно машко друштво – што се дотогаш немала воопшто проблеми да го најде – локалните сопруги наводно се „треселе“ од страв за смртоносната инфекција која нивните сопрузи можеле да ја здобијат, и оттаму ги купил сите кондоми во областа. Обезбедувањето со такви информации може да биде во интерес на некои лица; меѓутоа, главна намера на информирањето во овој случај била забавата, и задоволување на јавната љубопитност, што не треба да биде цел на сериозни професионални новинари.

д-р Наташа Пирц Мусар

²⁸ ECtHR, *Biriuk v. Lithuania*, No. 23373/03, 25 September 2009.

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

342.738(497.7)(035)

ПИРЦ Мусар, Наташа

Заштита на личните податоци и медиумите : прирачник / [автор Наташа Пирц Мусар]. - Скопје : Дирекција за заштита на лични податоци, 2017. - 60, 51 стр. ; 25 см

Насл. стр. на припечатениот текст: Personal data protection and the media : guidelines. - Обата текста печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Публикацијата е во рамки на проектот "Заштита на личните податоци и медиумите" EuropeAid/132633/C/SER/multi со референтен број IPA TAIB 2012/9.11/ LOT7/15 и договор број 12-6340/1, финансиран од Европската Унија преку ИПА ТАИБ 2012 програмата

ISBN 978-608-4682-27-1

а) Медуми - Заштита на лични податоци - Македонија - Прирачници б) Право на приватност - Македонија - Прирачници
COBISS.MK-ID 103807242

